



Прынцып
«залатога
сячэння»
стар. 4—5

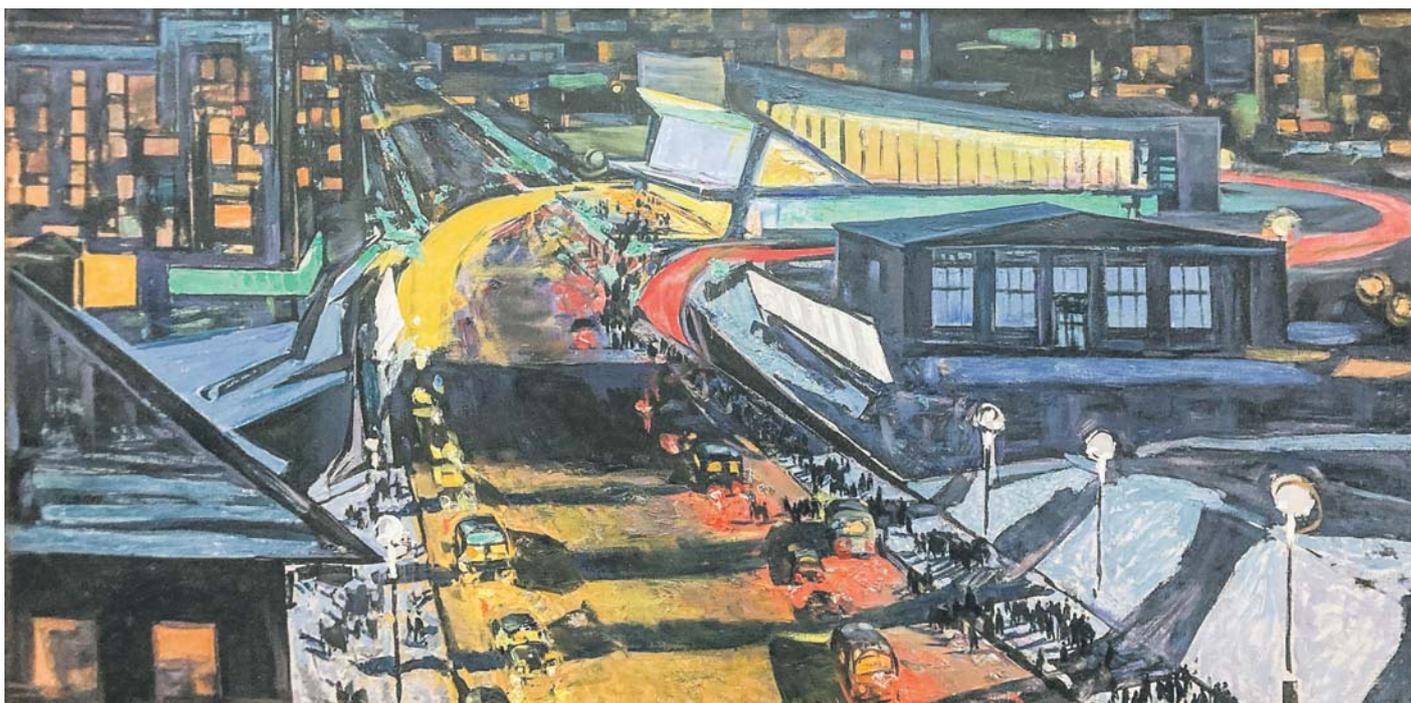


Надзённае,
набалелае,
вострае
стар. 6



Сюжэт:
інтэрпрэтацыя
і арыгінал
стар. 13

Радасць жыцця



Барыс Аракчэў «Вячэрні Мінск. Палац спорту», 1967 г.

Шумны Мінск, спякотны Мінск і ў той жа час такі стрыманы Мінск хутка адзначыць свой чарговы дзень нараджэння. Свята заўсёды адзначаюць пышна: у праграме, як правіла, — фестывалі, выстаўкі, тэатральныя пастаноўкі, канцэрты... Хоць патрабавальнага мінчаніна гэтым, зразумела, не здзівіць — ён прывык да аблічча роднага горада, не заўважае асаблівасцей яго характару, абыходзіць увагай яго міल्या звычкі і часам круты нораў.

Сталіцы Беларусі сёлета спаўняецца 956 гадоў. Грамадства будзе адзначаць яго 9 і 10 верасня. Ідзе падрыхтоўка, ужо агучана праграма, у гараджан тым часам вымалёўваюцца свае планы... Бо агульнае, нават самае вялікае і раскошнае свята хочацца зрабіць асабістым. І калі ўрачыстасць «абрастае», здавалася б, нязначнымі драбніцамі, незаўважнымі для многіх цікавосткамі, уласнымі пуццявінамі, тады яна насамрэч адбылася.

Апакуль горад рыхтуецца да святкавання, яго насельнікам прапаноўваюць азірнуцца і паглядзець на іншы Мінск, а гэта значыць — успомніць мінулае і параўнаць яго з цяперашнім. Нядаўна ў Масцацкай галерэі Міхаіла Савіцкага пачала працаваць выстаўка «Мінскі настрой». Больш за 60 твораў жывапісу і графікі ў жанрах гарадскога пейзажа, партрэта, сюжэтна-тэматычнай карціны можна ўбачыць у часовай экспазіцыі. Усё гэта работы пераважна савецкага перыяду, на палотнах — сілуэты гістарычнага цэнтра і жылых кварталаў, пасляваенная архітэктура, святочныя вуліцы... Атмасфера мінулых дзесяцігоддзяў зачароўвае. Што гэта — любоў да ўсяго, што прайшло і пакінула светлыя ўспаміны? А мо настальгія, уласцівая ледзь не любому чалавеку? Ці проста ўласціваць памяці, што ідэалізуе былое? Гэта ўсё пытанні да нас, глядачоў, бо мастакі, якія стваралі адметныя карціны, разважалі зусім інакш. Сведкі той ці іншай эпохі, яны адлюстроўвалі рэчаіснасць, але адначасова імкнуліся паказаць асабісты Мінск, сваё свята жыцця.

«ЛіМ»-акцэнт

Пярэдадзень. Урыўкі з твораў пісьменнікаў стануць асновай муралаў, якія ўпрыгожаць Гарадок да Дня беларускага пісьменства. Усяго плануецца аформіць каля 10 аб'ёмных малюнкаў, перадае БелТА. Для новых твораў мастацтва возьмуць цыгаты Янкі Купалы, Якуба Коласа, Антона Бялевіча, Анатоля Грачанікава, Уладзіміра Скарывіна, Рыгора Барадудзіна, Канстанціна Вераніцына і іншых. Вядома, што выкарыстаюць радкі, звязаныя з тэмай Радзімы: Віцебскай вобласцю, Гарадком, Беларуссю ўвогуле. Афармленнем фасадаў зоймецца творчая група, якая зварыла ў Гарадку іншы праект да Дня беларускага пісьменства. У складзе каманды — работнікі ўстаноў культуры і адукацыі горада.

Фестываль. Нарада, прысвечаная арганізацыі Фестывалю беларусаў свету, прайшла ў Міністэрстве культуры. Форум пройдзе ў Мінску з 19 да 24 верасня, перадае агенства «Мінск-Навіны». Кіраўнік ведамства Анатоль Маркевіч запрасіў да ўдзелу ў фестывалі калектывы, асобных выканаўцаў, мастакоў, скульптараў, дызайнераў, фатографію і паэтаў з ліку беларусаў замежжа. Плануецца, што сваю творчасць прадэманструюць каля 250 чалавек. Фестываль беларусаў свету праходзіць раз на тры гады. Упершыню яго правалі ў Віцебску ў 2011 годзе, апошні адбыўся ў Гродне.

Ініцыятыва. У Нацыянальным мастацкім музеі праводзяць сустрэчы для дзяцей з асаблівацімі развіццямі, інфармуе БелТА. Адна з іх прайшла 9 жніўня, яе ўдзельнікамі сталі дзеці-акцэнтэры сямейнага інклюзіўнага тэатра «і». «Мы пастаянна стараемся прапаноўваць наведвальнікам інклюзіўныя метады работы. У летні сезон сабраць дзяцей было больш складана, чым падчас вучобы, таму сустрэча планавалася загадзя. Наш музей даўно знаёмы з дзецьмі з сямейнага інклюзіўнага тэатра «і». Так, мы неаднаразова праводзілі выставкі аднаго з членаў тэатра, мастака Максіма Лагуна. Гэтыя хлопцы і дзіўчаты цікавіцца мастацтвам, і мы лёгка знаходзім з імі агульную мову. Гэтым разам мы не проста расказвалі пра розныя творы, у нас атрымалася цэлая гаворка», — расказала вядучыя навуковы супрацоўнік Нацыянальнага мастацкага музея Марына Трафімава. Ва ўстанове такія мерапрыемствы плануецца праводзіць на пастаяннай аснове, а запрашэнні анасаваць у сацыяльных сетках. У сустрэчках змогуць паўдзельнічаць не толькі пэўныя гурткі і арганізацыі, але і цэлыя сем'і.

Тэатр. Першай прэм'ерай 53-га сезона Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра стане твор заснавальніка французскай оперы Жака Афебанха «Чудоўная Алена». Новая пастаноўка — своеасаблівы бенефіс галоўнага рэжысёра тэатра, заслужанага дзеяча мастацтваў Расіі, прафесара Міхаіла Кавальчыка, прымаркаваны да яго 80-годдзя. Аперэта «Чудоўная Алена» была па заслуга ацэнена сучаснікамі Афебанха і да сёння лічыцца адной з самых папулярных. За 150 гадоў існавання яе ставілі амаль усе музычныя тэатры свету. Прэм'ерныя паказы ў беларускім Музычным прайдуць 10 і 11 лістапада.

Свята. Міжрэгіянальнае свята «MIR-ФЭСТ» спрыядзе ў Мірскім замку і гарадскім пасёлку Мір у Карэліцкім раёне 27 жніўня. Стартуе свята з тэатралізаванага шэсця «Іосці Радзівілаў» да Мірскага замка, які стане асноўнай лакацыяй. Пасля адбудзецца ўрачыстае адкрыццё фестывалю і выступленне сталічнага фальклорнага ансамбля «Тутэйшая шляхта». Далей — канцэртная праграма «Сябры без межаў». Выступленнімі парадуюць творчыя калектывы Баранавіцкага, Стаўбцоўскага, Нясвіжскага, Навагрудскага, Іўеўскага, Дзяглыскага, Карэліцкага раёнаў. Да таго ж гацей фестывалю чакае выступленне тэатраў «Шатландская пяхота» і «Майстры ўражанняў», а таксама артыстаў беларускай эстрады. Таксама на вуліцы Чырвонаармейскай гарадскога пасёлка Мір будзе працаваць горад майстроў «Жывуць рамствы продкаў» і інтэрактыўная пляцоўка «Горад пяці вуліц».

Рэгіён. Рэспубліканскі фестываль дружбы і мастацтва «Дзве ракі» ў Докшычах сабраў больш за 900 удзельнікаў з Беларусі і Расіі, піша БелТА. У праграму фестывалю ўвайшлі пленэр мастакоў «Палітра сяброўства», выстаўка расійскіх і беларускіх майстроў «Руская Атлантыда», міжнародны форум «Маладзёжная ліга дружбы #НАША СПАДЧЫНА», прэзентацыя культурных брондаў раёна і многае іншае. Зварышылі фестываль «Дзве ракі» святочны канцэрт і рэтравачерынка вакальна-інструментальных і народных ансамбляў Беларусі. Рэспубліканскі фестываль дружбы і мастацтва «Дзве ракі» прайшоў сёмы раз. Яго геаграфія пастаянна пашыраецца.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

узнагароды



Уладзіміра Ліхадзедава «Вацькаўшчына. У пошуках страчанага» працяглы час знаёміць беларусаў з рэдкімі і адметнымі старонкамі айчынай гісторыі.

Шчыра віншум Уладзіміра Аляксеевіча з высокай дзяржаўнай узнагародай. Жадаем натхнення і новых здзяйсненняў!

На мінулым тыдні стала вядома: медаля Франциска Скарывы ўдасгоены Уладзімір Ліхадзедаў. Член Саюза пісьменнікаў Беларусі, калекцыянер, гісторык, публіцыст, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Беларусі «За духоўнае адраджэнне», уладальнік ордэна Дружбы (дзяржаўная ўзнагарода Расійскай Федэрацыі), ён шмат гадоў рупіцца ад гістарычнай спадчыне Беларусі. Праект Уладзіміра Ліхадзедава «Вацькаўшчына. У пошуках страчанага» працяглы час знаёміць беларусаў з рэдкімі і адметнымі старонкамі айчынай гісторыі.

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

3 пільнай увагай

Навагрудская раённая бібліятэка — знакавы асяродак асветніцкай, кніжнай прасторы на Гродзеншчыне. У фондах бібліятэкі і яе філіялаў — дзясяткі тысяч назваў кніг.

Днямі ў раённай бібліятэцы ў Навагрудку прайшла сустрэча старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктара — галоўнага рэдактара Выдавецкага дома «Звязда» Алеся Карлюкевіча з кіраўніцтвам установы. Дырэктар бібліятэкі Ірына Царук расказала пра тывя мерапрыемствы, якія праводзіцца калектывам яе дасведчаных,

ініцыятыўных калег. Ірына Міхайлаўна звярнула ўвагу на краязнаўчую работу бібліятэкараў, на прадставленне кніжных навінак, скіраваных на патрыятычнае выхаванне чытача, пазнаёміла са стэндам выданняў дзяржаўных выдавецтваў краіны, прысвечаных тэме генацыду беларускага народа ў Вялікую Айчынную вайну. Адзначыла таксама пільную ўвагу маркетологаў, спецыялістаў бібліятэкі да кніг, якія выходзяць з падтрымкай Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь па праграме сацыяльна значнай літаратуры.

Алесь Карлюкевіч прапанаваў прывесці ў Навагрудку і Навагрудскім раёне цыкл сустрэч з беларускімі дзіцячымі пісьменнікамі — членамі Саюза пісьменнікаў Беларусі. Дарчы, новагрудскія бібліятэкары яшчэ раней падрыхтавалі тэатралізаваны праект, звязаны з творчасцю Кацярыны Хадасевіч-Лісавой. Абмеркаваны ў раённай бібліятэцы і шэраг іншых пытанняў па супрацоўніцтве СПБ, Выдавецкага дома «Звязда» з новагрудскімі прапагандыстамі кніжнага чытання.

Раман СЭРВАЧ

Плён рупліўцаў

Інтэрнэт-рэсурс «Жэньмінь жыбаа» — самы папулярны медыя Кітайскай Народнай Рэспублікі — узяў інтэрв'ю ў старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктара — галоўнага рэдактара Выдавецкага дома «Звязда» Алеся Карлюкевіча. Журналістка Дэн Цзэ задала цэлы шэраг пытанняў, звязаных з сённяшнім станам беларуска-кітайскіх літаратурных сувязей.

Выданне цікавіла і сяброўства беларускіх кнігавыдаўцоў, літаратараў з вялікім кітайскім перакладчыкам Гаа Манам (1926—2017), яго ўдзел у беларуска-кітайскіх праектах. Газеты «Звязда», «Літаратура і мастацтва», часопіс «Маладосць» неаднойчы пісалі пра Гаа Мана, які пераклаў на кітайскую мову вершы народнага паэта Беларусі Максіма Танка. Размова на сустрэчы ў Выдавецкім доме «Звязда» ішла пра тое, што з'яўляецца прычынай шматгадовай увагі беларускага медыйнага і кніжнага выдавецтва да перакладаў кітайскай прозы і паэзіі на беларускую мову. А. Карлюкевіч расказаў пра серыю «Светлыя знакі: паэты Кітая», у якой пабачылі свет асобнымі выданнямі творы Ван Вэя, Лі Бо, Ду Фу,

Ай Ціна, Мэн Хаажэня, Ван Гачжэня, Сюй Чжыма, Вэнь Ідэ... Журналістка «Жэньмінь жыбаа» запыталася пра тое, як ішла праца над выдадзенай у Кітаі кнігай «Збор твораў сучасных беларускіх пісьменнікаў», за якую кітайскія перакладчыкі атрымалі дыпломы «Звязды» і граматы Саюза пісьменнікаў Беларусі. Сярод іншых пытанняў абмяркоўваліся падабенства і рознасці ў развіцці беларускай і кітайскай літаратуры, тэндэнцыі ў сучасным развіцці беларускага кнігадрукавання, планы беларускіх перакладчыкаў у дачыненні да кітайскай літаратуры. У час размовы гучалі імёны беларускага класіка Максіма Танка, сучаснага кітайскага перакладчыка Гу Юя, які пераўвасобіў на кітайскую мову творы Максіма Танка, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, а таксама — сучасных беларускіх паэтаў, перакладчыкаў Хань Сяае, Чжан Хуэйцін, іншых рупліўцаў, якія прадастаўляюць кітайскаму чытачу беларускую літаратуру. Тэкст інтэрв'ю з Алесем Карлюкевічам на тэму развіцця беларуска-кітайскіх літаратурных сувязей будзе размешчаны на інтэрнэт-версіі «Жэньмінь жыбаа».

Мікола БЕРЛЕЖ

анонсы

Спяшайцеся па навінкі!

Выдавецкі дом «Звязда» ў найбліжэйшы час парадую айчыннага чытача новымі кнігамі. Пісьменніца Іна Фралова ўклала хрэматэлю-чытанку для самых маленючых — «Верасок». Творы дзясяткаў добра знаёмых аўтараў прадстаўлены пад адной вокладкай. Зварнуць увагу на зборнік раім і настаўнікам, і бібліятэкарам.

«Праз паціну часу: сцэжкі Свіцязянскай зямлі» — так называецца кніга краязнаўца, музейнага работніка Святланы Кошур. Даследчыца, якая жыве на Гродзеншчыне, у гарадскім пасёлку Карэлічы, аб'яднала нарысы, прысвечаныя яе роднай старонцы. Але і тэмы, і персанажы, якія сталі асновай краязнаўча-публіцыстычнай кнігі, несумненна, пададуцца цікавым чытачам усёй нашай краіны. Тывраж кнігі не такі і вялікі — 550 асобнікаў, таму раім паспяшыцца і замовіць выданне непасрэдна ў Выдавецкім доме «Звязда» альбо сачыць за з'яўленнем зборніка Святланы Кошур «Праз паціну часу: сцэжкі Свіцязянскай зямлі» на паліцах кнігарні ААТ «Белкіна» па ўсёй Беларусі.

Адкрыццё жніўня — раман Алесі Кузняцовай «Калі трашчыць лёд». Маладая пісьменніца зазірае ў сакрэты адносінаў паміж мужчынам і жанчынай, імкнецца распавесці пра гэта цікава і займальна.

Сяргей ШЫЧКО

памяць

Урокі мінулага

У межах Году міру і стваральнай працы ў бібліятэках Астравецкага раёна аформлены тэматычныя кніжныя выстаўкі, якія расказваюць аб генацыдзе беларускага народа ў гады Вялікай Айчынай вайны.

У філіяле «Міхалішкаўская сельская бібліятэка» прайшла гадына гісторыі «Каб памятаць, трэба ведаць». На мерапрыемстве абмяркоўвалася тэма генацыду, страшныя злачынствы фашыстаў на нашай зямлі. У філіяле «Альхоўская сельская бібліятэка» адбылася імпрэза «Без тэрміну даўнасці». Разважалі пра сутнасць паняцця «генацыд». Гаварылі таксама аб жудасным і планамерным знішчэнні нацыстамі мірных жыхароў Беларусі, аб жаліўных відах катаванняў, якімі карысталіся фашысты. У Мальскай сельскай бібліятэцы правалі бібліяграфічны агляд літаратуры «Памяць, абаленная вайной». Маладзё раскрывала сутнасць і змест розных форм генацыду, якія прымяняліся фашысцкімі захопнікамі на тэрыторыі Беларусі: нацысцкія лагеры, спаленыя вёскі, халакост, карныя аперацыі акупантаў, выкарыстанне прымусовай працы. Памяць аб тых падзеях трэба захоўваць і перадаваць падрастаючаму пакаленню, каб здабываць урокі з мінулага.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ

супрацоўніцтва

Сяброўскі ўнёсак

У Кітаі яшчэ ў 1950-я гг. пабачыў свет паэтычны зборнік народнага песняра Беларусі Янкі Купалы «Жалейка» на кітайскай мове. Сярод сучасных кітайскіх перакладчыкаў твораў беларускага класіка — прафесар Гу Юй. Зусім нядаўна падборка вершаў Купалы ў яго пераўвасабленні з’явілася ў літаратурным часопісе «Асенняя вада», які выдаецца ў Тайвані.

— Новай публікацыі паспрыяў тайванскі літаратурны крытык Лі Мінлі, якому я паслаў свае пераклады, — расказвае прафесар Гу Юй. — Вельмі рады, што творы Купалы адкрыюць чытачы часопіса «Асенняя вада». Увогуле, класічная беларуская паэзія, створаная на працягу XX стагоддзя, ураджае, падаецца надзіва сучаснай, актуальнай. Мяркую пра гэта па творах Якуба Коласа, Цёткі, Максіма Багдановіча, іншых мастакоў слова, чые творы я пераклаў у апошні час.

Дарэчы, Гу Юй перакладае і творы сучасных паэтаў Беларусі. У прыватнасці, ажыццявіў пераўвасабленні на кітайскую мову вершаў Максіма Танка, Анатоля Сыса, Рыгора Барадзіліна,

Міколы Пракаповіча, Навума Гальпяровіча. У 1980-я гг. Гу Юй наведваў Беларусь, сустракаўся з народным паэтам Беларусі Максімам Танкам. Цяпер некаторыя з перакладчыцкіх здзяйсненняў таленавітага майстра надрукаваны на «кітайскіх старонках» часопіса «Беларусь», што выходзіць у Мінску. А ў альманаху перакладной літаратуры «Даляглядзі» 23», які толькі што пабачыў свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура», надрукаваны адзін з арыгінальных вершаў Гу Юя, дарэчы, прысвечаны другому сябру беларускай літаратуры — Гаа Ману. Перакладчыкам твора выступіў вядомы беларускі літаратар Віктар Шніп.

Кастусь ХАДЫКА

пашана

Шчыра вярнуем!



Член Саюза пісьменнікаў Беларусі, вядомы паэт і перакладчык Хізры Асадулаев Указам Кіраўніка Рэспублікі Дагестан стаў лаўрэатам прэміі імя Расула Гамзатава. Высокай дзяржаўнай узнагароды ён утанараваны за зборнік вершаў «Эхо корней». На рускую мову кнігу пераклаў з карацінскай наш знакаміты паэт Анатоль Аўруцін. Новых творчых поспехаў!

Міхась ПАЗНЯКОЎ

між іншым

Спасціжэнне глыбіні

Напярэдадні святкавання Дня беларускага пісьменства ў філіяле імя Я. Купалы Брэсцкай гарадской бібліятэкі прайшлі павольныя чытанні паэмы «Тарас на Парнасе» Канстанціна Вераніцына.



Гаспадыня кніжнага храма Святлана Гарадзецкая правяла поўную цікавых падрабязнасцей віртуальную экскурсію па жыцці і творчасці Канстанціна Вераніцына. З яе аповеду ўдзельнікі сустрэчы, члены краязнаўчага аматарскага аб’яднання «Берасцейцы»

і творцы Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, даведаліся пра карпатлівую і доўгую працу вучоных па даследаванні паэмы «Тарас на Парнасе» і жыццёвага і творчага лёсу ўраджэнца Гарадцоўскага раёна Віцебскай вобласці Канстанціна Вераніцына.

Пасля прысутныя па чарзе чыталі ўрывкі з паэмы, выказвалі свае меркаванні наконт вечных тэм у творчасці, адзначалі самабытнасць беларускага гумару і аўтарскае ўменне паказаць усю глыбіню жыцця. У кнігалюбаў была магчымасць пагартца розныя выданні паэмы «Тарас на Парнасе», пазнаёміцца з малюнкамі мастакоў, якія аздаблялі выданні, крытычнымі артыкуламі. Многія параўноўвалі свае дзіцячыя ўражанні ад прачытання паэмы з сённяшнім успрыманнем твора.

Напрыканцы сустрэчы пісьменнік Анатоль Брыгун распавёў пра свае шляхі ў творчасці, стасункі з чытачамі, літаратуразнаўцамі, паразважаў пра месца беларускай літаратуры ў сусветным літаратурным працэсе. Паэт, заслужаны журналіст Георгій Тамашэвіч прачытаў свой пазытыўны эксперт, прысвечаны знакамітаму твору, Дню беларускага пісьменства і ўсім, хто цікавіцца творчасцю беларускіх пісьменнікаў.

Таяцяна ДЗЕМІДОВІЧ
Фота даслана аўтарам

фестывалі

«Кітаўрас» — аніяк без нас!

Пачвара з рускіх казак, дзе гаворыцца пра цара Саламона, — Кітаўрас. Злоўнены Саламонам, ён нагадвае антычнага кентаўра, часам з крыламі. Кітаўрас здольны здзіўляць цара сваёй мудрасцю і прадбачлівасцю. Пры гэтым ён то сябар цара, то свавольнік — выкрадае ягоных жонак.



чалавек. Сёлета стаяць амбіцыйныя задачы: пашырыць кола аматарскай кнігі і, вядома, захапіць іх забаўляльнай праграмай. Пра гэта паведаміў праграмыны дырэктар фестывалю Міхалі Фаўстаў.

Месцам правядзеннем вялікай кніжнай дзеі стане гістарычны цэнтр Уладзіміра — бульвар Пушкіна. У праграме — амаль 100 падзей для дарослых і дзяцей: лекцыі, майстар-класы, канцэрты, прэзентацыі, сустрэчы з вядомымі аўтарамі, кніжны кірмаш. Куратарам дзіцячай праграмы фестывалю прызначана Расійская дзяржаўная дзіцячая бібліятэка.

Дзякуючы мерапрыемстваў, у тым ліку канцэрты і майстар-класы для расійскіх і італьянскіх студэнтаў, праходзіць у горадзе Эрычэ на Сіцыліі. Праграма, прысвечаная 150-годдзю з дня нараджэння рускага кампазітара, піяніста і дырыжора Сяргея Рахманінава (1873—1943), арганізавана Фондам навуковай культуры імя італьянскага фізіка Этара Маёраны пры садзейнічанні Рускага дома ў Рыме, укладанне «ИТАР-ТАСС».

Уладзіміраўскага фізіка Этара Маёраны пры садзейнічанні Рускага дома ў Рыме, укладанне «ИТАР-ТАСС». У ліку святочных падзей — адкрыццё выстаўкі Расійскага Нацыянальнага музея музыкі, прысвечанай 150-годдзю Сяргея Рахманінава, якая раней экспанавалася ў Рускім доме ў Рыме.

Уладзіміраўскага фізіка Этара Маёраны пры садзейнічанні Рускага дома ў Рыме, укладанне «ИТАР-ТАСС». У ліку святочных падзей — адкрыццё выстаўкі Расійскага Нацыянальнага музея музыкі, прысвечанай 150-годдзю Сяргея Рахманінава, якая раней экспанавалася ў Рускім доме ў Рыме.

Марыя ЛШЕНЬ

Падчас гастрольнага туру па Кітаі трупы класічнага балета Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра ў горадзе Дзялянь правінцыі Лянін адбыўся паказ балета «Прыгажуня, якая спіць» Пятра Чайкоўскага. Пра гэта паведамае БелТА. Выступленне наведалі дэлегацыя кіраўніцтва муніцыпальнага народнага ўрада Дзяляня на чале з віцэ-мэрам горада Лэн Сюйфэнам і прадстаўнікі пасольства. Кіраўніцтва горада вітала аднаўленне культурнай дыпламатыі. Былі таксама выказаны ўдзячнасць за паказ і пажаданні трупе творчых поспехаў і яркіх пастановак. Кітайскія глядачы ацанілі прафесіяналізм беларускіх артыстаў, а таксама сцэнічныя дэкарацыі, маляўнічыя касцюмы. Тур класічнага балета Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра па Кітаі праходзіць з 20 ліпеня да 20 жніўня. Гастролі тэатра адноўлены пасля трохгадовага перапынку, звязанага з антыковіднымі абмежаваннямі.

Гастролі тэатра-студыі «Невялікі драматычны тэатр» (Санкт-Пецярбург) запланаваны ў верасні ў Мінску. Паказы адубуцыя на сцэне Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра юнага глядача, гаворыцца на сайце ўстаноў. Заўвешана два спектаклі. Першы — «Ю» Льва Эрэнбурга паводле аднайменнай п’есы Волгі Мухінай — пакажуць 22 верасня. Другі — «Чараўнік краіны Оз» (пастаноўка Яўгена Карпава і Кірыла Сёміна паводле казкі Лаймена Фрэнка Баўма) — будзе магчымасць убачыць 23 верасня.

Уфіліяле Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея — Мастацкім музеі ў Брэсцкай крэпасці прадстаўлена выстаўка «Амто (добры дзень), Каракія!». Экспанаты прадстаўлены з прыватнай калекцыі расіянікі Людмілы Каюравай. Выстаўка адкрывае наведвальнікам самабытную і ўнікальную культуру карэнных малалікіх народаў Поўначы, якія пражываюць у Камчацкім краі. У экспазіцыі — разнастайныя бытавыя, этнаграфічныя і рытуальныя прадметы, узоры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, палотны каракскіх мастакоў, традыцыйнае адзенне і абутак паўночных народаў. Сустракаюцца сапраўдныя рыштункі, напрыклад, каракскія жаночыя кройльныя нож, калекцыя ўнікальных жаночых сумачкаў для рукадзеляў з лапак дзікіх гусей, лебедзяў, качак, рыбіннай скуры, мужчынскія каракскія і эвенскія кісеты і табакерка, старажытны касцяны грэбень для расчэсвання травы, рытуальныя скуруны акулары, радавое кап’ё. У Мастацкім музеі ў Брэсцкай крэпасці выстаўка будзе працаваць да 8 кастрычніка.

Міжнародны Волкаўскі фестываль адкрыецца ў Расійскім дзяржаўным акадэмічным тэатры драмы імя Фёдора Волкава ў Яраслаўлі 19 верасня, інфармуе «ИТАР-ТАСС». Сёлета апроч расійскіх удзельнікаў прыедуць калектывы з Арменіі, Беларусі і Сербіі. Усяго свае работы пакажуць 15 тэатраў, глядачы убачаць 16 спектакляў. Волкаўскі фестываль будзе прысвечаны святкаванню 200-годдзя Аляксандра Астроўскага і пройдзе пад дэвізам «Астроўскі: сучаснікі і сучаснасць». Фестываль аб’яднае пастаноўкі п’ес славутага драматурга, а таксама спектаклі паводле твораў сучаснікаў Астроўскага — рускіх пісьменнікаў XIX стагоддзя.

Аўтограф Уладзіміра Машкоўскага ў першым выданні кнігі «О Курские, о комсомоле, о мае, о полете, о Чаплине, о Германии, о нефти, о 5 Интернационале и о проч.» пайшоў на таргах аўкцыённага дома «Літфонд» за 480 тысяч расійскіх рублёў. Пра гэта паведамае прас-служба Дома. 10 жніўня «Літфонд» правёў чарговую таргі рэдкіх кніг, рукапісаў і аўтографу культурных дзеячаў. У топе продажы таксама аказалася першае і адзінае прыжыццёвае выданне рускага паэта эпохі Асветы Анціоха Канцэміра (500 тысяч рублёў), кніга расстрэлянага за словы пра Іосіфа Сталіна мастака Аляксея Гана (480 тысяч рублёў).

Серыя мерапрыемстваў, у тым ліку канцэрты і майстар-класы для расійскіх і італьянскіх студэнтаў, праходзіць у горадзе Эрычэ на Сіцыліі. Праграма, прысвечаная 150-годдзю з дня нараджэння рускага кампазітара, піяніста і дырыжора Сяргея Рахманінава (1873—1943), арганізавана Фондам навуковай культуры імя італьянскага фізіка Этара Маёраны пры садзейнічанні Рускага дома ў Рыме, укладанне «ИТАР-ТАСС».

Уладзіміраўскага фізіка Этара Маёраны пры садзейнічанні Рускага дома ў Рыме, укладанне «ИТАР-ТАСС». У ліку святочных падзей — адкрыццё выстаўкі Расійскага Нацыянальнага музея музыкі, прысвечанай 150-годдзю Сяргея Рахманінава, якая раней экспанавалася ў Рускім доме ў Рыме.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ



На книжных

Кніжныя крамы пад уплывам часу даўно прапаноўваюць пакупнікам не толькі кнігі, але і шэраг разнастайнай канцэлярыі, дзіцячых цацак і нават насення. «Віцебсккігі» — рэгіянальны філіял Адкрытага акцыянернага таварыства «Белкігі» — з'яўляецца самым буйным абласным філіялам, гандлёвая сетка якога прадстаўлена 17 крамамі і трыма павільёнамі ў горадзе Віцебску і Віцебскай вобласці. Якія літаратурныя творы карыстаюцца найбольшай папулярнасцю, дзе ў горадзе на Дзвіне знайсці букіністычныя выданні і як «Віцебсккігі» рыхтуецца да юбілейнага Дня беларускага пісьменства — расказаў дырэктар віцебскага філіяла Аляксандр Бародзіі.

Аляксандр БАРОДЗІЙ:

«Кніжная крама — гэта храм»

— Аляксандр Аляксандравіч, вы — палкоўнік, больш за 30 гадоў аддалі служэнню Айчыне ва Узброеных Сілах. Як трапілі ў кніжны свет?

— Так, доўгі час я працаваў у ваенным камісарыяце Віцебскай вобласці. Любіў чытаць з дзяцінства, дома была сабраная багатая бібліятэка. Думаю, што ў кожнага дзіцяці, якое расло ў савецкай дзяржаве, любоў да літаратуры ішла з дзяцінства, бо іншых заняткаў было небагата. Магчыма, наклала адбітак у маёй памяці і тое, што я вырас непадалёку ад будынка аблкінігагандлю, маленькую, але ўтульную краму памятаю яшчэ са школьных часоў. Пасля тут збіраў у школу і сваіх дзяцей. У 2017 годзе атрымаў прапанову ўзначаліць абласны філіял «Белкігі» і згадзіўся, хаця гандлёвая сфера была для мяне абсалютна новай. Другая вышэйшая адукацыя, акрамя ваеннай, у мяне — кіраванне персаналам, а калектыў у нас даволі вялікі. Нягледзячы на тое, што большасць яго складаюць жанчыны, працоўная дысцыпліна стаіць на першым плане.

— Як пашырылася сетка крам з 2017 года?

— Хочацца адзначыць, што мы пастаянна развіваемся. Так, у 2017 годзе ў Оршы была адкрыта сучасная новая крама «1000 кніг» з аўтаматызаваным улікам наведвальнікаў і адным з найбуйнейшых кніжных асартыментаў. У 2018 годзе ў мікрараёне «Білева» ў Віцебску адкрылі краму «Прамень», якая карыстаецца вялікім пошывам у маладых сем'ях. У 2019 на рагу плошчы Перамогі адкрылася «Кніжная зорка» — адна з самых сучасных і вялікіх крам. Усяго гандлёвую сетку «Віцебсккігі» складаюць 17 крам: 10 — у Віцебску, 3 — у Оршы, 1 — у Полацку, 2 — у Наваполацку і 1 — у Новалукомлі. На вуліцах лаўночнай сталіцы размясціліся і тры павільёны, якія таксама прапаноўваюць жыхарам і гасцям горада літаратуру і канцэлярыю.

— Раскажыце аб спецыфіцы гандлю на Віцебшчыне.

— У першую чаргу карыстаецца вялікім пошывам вучэбная літаратура. У Віцебску, Полацку і Наваполацку знаходзяцца ўніверсітэты і каледжы, таму прыкладна палова нашай мэтавай аўдыторыі складаюць навучэнцы. Разам з гэтым застаецца запатрабаванай і мастацкая літаратура, імкнёмся задаволіць пакупнікоў свежымі навінкамі беларускіх і замежных аўтараў. Вядома, што важную ролю адыгрывае размяшчэнне гандлёвых аб'ектаў: мы ахопліваем найбуйнейшыя гарады, у якіх насельніцтва больш прывучана да кніжнай культуры.

З улікам таго, што наш філіял самы вялікі ў краіне (акрамя горада Мінска), дасягаем высокіх паказчыкаў — 25 працэнтаў ад агульнага тавараабароту «Белкігі».

— З якімі складанасцямі прыходзіцца сутыкацца сёння?

— Вялікую канкурэнцыю кніжным крамам сёння складаюць інтэрнэт-пляцоўкі накіталі Oz.by, Wildberries, OZON. Пэўныя складанасці ўзнікаюць з адкрыццём новых аб'ектаў сеткі — высокія эксплуатацыйныя

выдаткі. Тым больш што пасля пандэміі каранавіруса дагэтуль назіраецца значны спад пакупніцкага попыту: людзі трымалі дыстанцыю, не наведвалі крамы. Цяпер паціху вяртаецца да актыўнага ладу, кожная наша крама вядзе старонкі ў сацыяльных сетках, дзе інфармуе сваю аўдыторыю аб навінках і акцыях. І, ведаецца, гэты ход працуе эфектыўна, моладзь цягнуецца да нас. Нягледзячы на высокую канкурэнцыю, гандаль рознічнай кніжнай прадукцыяй заўсёды быў і застаецца адным з самых эфектыўных на гэтым рынку. Толькі ў краме можна атрымаць кампетэнтную параду ад супрацоўнікаў, паглядзець і азнаёміцца на месцы. Месцамі для вялікіх аматараў літаратуры абсталююцца нават чытальніцкія куткі, дзе можна адразу «нырнуць» у дзіўны кніжны свет. Але і тая, і другая форма гандлю мае права на існаванне, кожны сам абірае сваё.

— Ці адрозніваецца сезоннасць гандлю на Віцебшчыне ад іншых рэгіёнаў краіны?

— Назіраем і класічны варыянт: летам і ранній вясенню робім акцэнт на вучэбную літаратуру і канцэлярыя тавары. У нас можна амаль поўнасцю сабраць дзіця ў школу: у крамах прадстаўлена і папярова-мелавая прадукцыя, і запячкі — усё, акрамя адзення. Да дзяржаўных святаў прадстаўлены шырокі выбар тэматычнай прадукцыі, у тым ліку з дзяржаўнай сімволікай: у нашых крамах можна знайсці ўсё неабходнае для правядзення мерапрыемстваў: ад сцягатаў да бутаньерак.

— Як адрозніваецца сетка крам у Віцебску ад сеткі ў іншых гарадах?

— У Віцебску мы маем найбольш разнастайны асартымент. У Оршы і Полацку больш вучэбнай літаратуры, у Наваполацку больш мастацкай літаратуры і калекцыяў. У Новалукомлі больш кніжнай прадукцыі і калекцыяў. У Віцебску мы маем найбольш разнастайны асартымент.



Што тычыцца менавіта горада, то Міжнародны фестываль мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» таксама ўздымае пакупніцкую хвалю, прычым набываюць не толькі сувеніры з краявідамі Віцебшчыны і яе культурнымі каштоўнасцямі, але і кнігі. Так, карыстаецца попытам «Смак беларускай гісторыі», «99 знакамітых месцаў Беларусі». Цікава, што замежныя госці вязуць у свае краіны выданні беларускіх класікаў на беларускай мове: гэта і «Дзікае паляванне караля Стаха», «Хрыстос прыязміліўся ў Гародні», «Людзі на балоце». І нават маладыя мамы набываюць

для сваіх дзетак казкі беларускіх аўтараў з аўтэнтычнымі ілюстрацыямі ў якасці сувеніраў.

— Калектыў філіяла складаюць людзі, якія шмат гадоў прысвяцілі сябе кніжнай справе. Наколькі актыўна працаўладкоўваецца маладых спецыялістаў?

— У нас даволі вялікі калектыў, каля 150 чалавек. Яго аснову складаюць людзі, якія займалі пасады загадчыкаў крам больш за 20 гадоў. Гэта прафесіяналы сваёй галіны, якія перадаюць веды маладому пакаленню. Цячучка кадраў у нас невялікая, але моладзь прыходзіць да нас на працу. Гэта людзі з вышэйшай педагагічнай, філалагічнай, эканамічнай адукацыяй. А спецыфіка работы асвойваецца на практыцы. Дарэчы, магу з упэўненасцю сказаць, што канфліктныя сітуацыі



Загадчык крамы «Прамень» Наталля Мацішоўска.

ў крамах мы звялі да нуля, культура абслугоўвання ў нашым філіяле трымаецца на самым высокім узроўні. Кніжная крама — гэта храм, у які людзі прыходзяць па духоўнае. Нярэдка выпадакі, калі наведвальнікі завітаюць да нас проста пагутарыць з работнікамі ў атмасферы цішыні і спакою.

Мы трымаем моцную звязаную сувязь са сваёй аўдыторыяй, апэратыўна рэагуем на прапановы па ўдасканаленні таварнай выкладкі, звяртаем увагу на пажаданы ў рэалізацыі букіністычныя выданні.

— Як заахоўваецца новая аўдыторыя?

— Добрай традыцыяй у нашых крамах, асабліва ў тых, якія размяшчаюцца ў раёнах новабудоўлі, стала правядзенне конкурсу дзіцячых малюнкаў. Яны, як правіла, прымеркаваны да свят. У краме «Асвета» работнікі ладзяць для дзяцей і іх бацькоў майстар-класы па вырабе цацак і ўпрыгажэнняў сваімі рукамі.

...Мы пастаянна развіваемся. Так, у 2017 годзе ў Оршы была адкрыта сучасная новая крама «1000 кніг» з аўтаматызаваным улікам наведвальнікаў і адным з найбуйнейшых кніжных асартыментаў. У 2018 годзе ў мікрараёне «Білева» ў Віцебску адкрылі краму «Прамень», якая карыстаецца вялікім пошывам у маладых сем'ях. У 2019 на рагу плошчы Перамогі адкрылася «Кніжная зорка» — адна з самых сучасных і вялікіх крам. Усяго гандлёвую сетку «Віцебсккігі» складаюць 17 крам: 10 — у Віцебску, 3 — у Оршы, 1 — у Полацку, 2 — у Наваполацку і 1 — у Новалукомлі.

чытаем з «Белкігай»

Агляд цікавостак



Варта адзначыць, што многія з нашых работнікаў — творчыя асобы з самымі рознымі талентамі, яны не толькі дзеліцца сваім мастацтвам з пакупнікамі ў форме інтэрактыўных заняткаў, але і ўпрыгожваюць крамы да святочных падзей зробленымі ўручную фігурамі і арт-аб'ектамі. Акцыі для пакупнікоў праводзяцца і на старонках у Instagram.

...Міжнародны фестываль мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» таксама ўздымае пакупніцкую хвалу, прычым набываюць не толькі сувеніры з краявідамі Віцебшчыны і яе культурнымі каштоўнасцямі, але і кнігі. Так, карыстаецца попытам «Смак беларускай гісторыі», «99 знакамітых месцаў Беларусі». Цікава, што замежныя госці вязуць у свае краіны выданні беларускіх класікаў на беларускай мове: гэта і «Дзікае пал'яванне караля Стаха», «Хрыстос прызямліўся ў Гародні», «Людзі на балоце».

— У якім аб'ёме на паліцах прадстаўлены віцебскія аўтары і кнігі пра Віцебшчыну?

— У кожнай сферы гандлю існуе паняцце «залатога сячэння» — гэта значыць, што на самае бачнае месца пры ўваходзе размяшчаюць найбольш патрэбныя тавары. Па такім прынцыпе арганізавана выкладка тавараў і ў нашай сетцы. Шырока прадстаўлены кнігі Тамары Красновай-Гусачэнкі, Канстанціна Нілава, Галіны і Сяргея Трафімавых. На базе крам праводзім сустрэчы з мясцовымі аўтарамі. Штомесячна на сценах з'яўляюцца беларускія навінкі. Побач — краянаўчыя выданні пра паўночны рэгіён і краіну. Мы папулярызуюем і падтрымліваем беларускіх аўтараў і нашы выдавецтвы.



— Як «Віцебсккніга» рыхтуецца да правядзення юбілейнага XXX Дня беларускага пісьменства? Сёлета святка прымае горад Гарадок, што на Віцебшчыне, гэта накладае на вас двойную адказнасць?

— Безумоўна, гэта вялікі гонар для паўночнага рэгіёну, таму мы ўжо рыхтуем сваю кніжную прадукцыю. Будзе разгорнута гандлёвая палатка ААТ «Белкніга», у першую чаргу прапануем гасцям і ўдзельнікам свята кнігі беларускіх выдавецтваў. Акцэнт — на краянаўчыя нарысы і мастацкую літаратуру пра Гарадок, Віцебшчыну і нашу краіну. Чакаем на Дні пісьменства і гасцей з суседняй Расійскай Федэрацыі, таму ўвага — папулярызаваны літаратуры на тэму беларускай дзяржаўнасці, нашай гісторыі. Будзе цікава і насычана, таму запрашаем усіх ахвотных!

Гутарыла Аляксандра ГВОЗДЗЕВА, фота аўтара

«Прамень»

Новая крама ў мікрараёне «Білева» адразу прывабіла ўтульнасцю і задае бадзёры настрой светла-зяленай колеравай гамай. Размяшчэнне аб'екта ў раёне новабудоваў фарміруе пэўную мэтавую аўдыторыю — гэта маладыя бацькі і іх дзеці. Лінейка дзіцячых тавараў тут прадстаўлена вельмі шырока: каларовыя кнігі з рускімі і беларускімі казкамі, размалёўкі і шыткі для заняткаў з дашкольнікамі. Багаты выбар дзіцячай цацкі, незвычайнай канцэпцыі і заплетнікаў на розны густ. «Так атрымалася, што наша крама абслугоўвае адразу некалькі мікрараёнаў, нават з цэнтра горада да нас прыязджаюць пастаянныя пакупнікі. Легам большая загрузанасць назіраецца ў буднія дні, калі ў дзетак канікулы. Зімой сітуацыя змяняецца ў выхадныя.



Мы заўважылі, што апошнім часам маладое пакаленне вяртаецца да папяровых кніг, адыходзячы ад электронных носьбітаў. Гэта не можа не радаваць, і наш калектыў гатовы заўсёды даць параду пры выбары твораў, можам даставіць кнігі і па папярэдняй замове», — расказвае загадчык крамы «Прамень» Наталля Мацюшкова.

«Кніжная зорка»

Адна з самых новых і сучасных крам сеткі «Віцебсккніга». У прасторным памяшканні ў спакойных шэра-карычневых тонах хочацца затрымацца на цэлы дзень — вабіць кожная паліца, тым больш што ўнутраная прастора дазваляе наведаць краму людзям з дзіцячымі каліяскамі і тым, хто вымушаны перамяшчацца ў інвалідным крэсле. Выгаднае геаграфічнае размяшчэнне ў цэнтры горада — на рагу плошчы Перамогі — дазваляе за дзесяць хвілін дабрацца да крамы ад чыгуначнага вакзала. Мэтавая аўдыторыя гэтай установы — навучэнцы школ і студэнты, таму і вучэбная літаратура тут прадстаўлена на любы густ. Арыентуюцца работнікі і на другую палову пакупнікоў, якую складаюць людзі залатога ўзросту, што займаюцца ў гуртках па інтарэсах недалёка ад крамы. Акцэнт — на дапаможнікі па вывучэнні замежных моў, працоўныя шыткі, перакладныя слоўнікі і размоўнікі.

У сярэднім за дзень каля 200 людзей робяць пакупкі ў «Кніжнай зорцы». Работнікі актыўна супрацоўнічаюць з арганізацыямі горада. Так, нядаўна сумесна з раённым камітэтам БРСМ і Віцебскім дзяржаўным педагагічным універсітэтам імя П. М. Машарава праводзілі акцыю «Збяром дзяцей у школу». З разначак крамы варта адзначыць адкрытую выкладку тавараў — усе можна ўзяць у рукі і разгледзець. А чыталішкі крэсла калісьці ўзняло хвалу папулярнасці сярод віцебскай моладзі. Утульнае крэсла, аздабленае кнігамі, з'яўляецца не толькі месцам адпачынку для прыхільнікаў адзіноты, але і адметнай фотазонай. Яшчэ некалькі месяцаў таму ў «Зорцы» пачалі рэалізоўваць тавары для мастакоў:

маляныя фарбы, пэндзлі, палотны, і гэта не можа не радаваць прадстаўнікоў мастацкага асяроддзя горада. Тут, у адной з нямногіх крам сеткі, ёсць свая канферэнц-зала, дзе праводзяцца сустрэчы з беларускімі пісьменнікамі.

«Раніца»

Невялікая крама знаходзіцца на Пралетарскай плошчы і з'яўляецца найстарэйшай сярод гарадскіх — яна расчыніла свае дзверы ў 1961 годзе. Канкурэнтаў «Раніцы» ў спальным раёне няма, таму адзіны кніжны куток прапануе пакупнікам самае неабходнае: ад ручак да... насення.

Так, кніжныя крамы рэалізоўваюць яшчэ і насенне, што карыстаецца папулярнасцю ў сезон вясенніх палывых работ, а «Раніца» ўвогуле рэалізоўвае найбольшы працэнт. Мэтавая аўдыторыя крамы — людзі пажылога ўзросту, таму любоўныя раманы тут разлітаюцца як гарачыя піражкі, і выбар іх досыць шырокі.

Нягледзячы на тэрытарыяльную аддаленасць ад цэнтра, госці фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» таксама з ахвотай забягаюць у кніжны, каб прывезці дадому беларускі сувенір. Тут карыстаюцца попытам казкі на беларускай мове, фалькларыстыка, а таксама творы Уладзіміра Караткевіча, Максіма Багдановіча і Івана Мележа.

«Ля Ратушы»

Маленькая крама ў гістарычным цэнтры горада па вуліцы Суворова з'яўляецца «ізмуродам» абласнога філіяла. «Самы лепшы магазін» — так адгукаюцца аб гандлёвым аб'екце віцябчане і госці горада.



Выгаднае месцазнаходжанне — пешаходная вуліца ніколі не бывае пустой — стварае пастаянны паток людзей у краме. Яна таксама мае багатую 40-гадовую гісторыю, а ўнікальным яе робіць і тое, што крама з'яўляецца адной з нямногіх, дзе рэалізоўваюцца букінішчыныя выданні, якія карыстаюцца ў жыхароў і гасцей вялікім попытам. Букіністыка складае каля 20 працэнтаў ад агульнага тавараабароту ўстаноў, а часам тут бываюць унікальныя экзэмпляры. Так, у кніжным была серыя Агаты Крысці з 61 кнігі.

На першым плане — публіцыстычныя і мастацкія выданні па гісторыі Віцебшчыны і горада, творы віцебскіх пісьменнікаў. Следам — шырокая лінейка сувенірнай прадукцыі: аўтарскія магніты з выявамі старажытнага Віцебска, лялькі ў беларускіх строях, гліняныя вырабы. Крама спецыялізуецца на турыстах, а з нядаўняга часу таксама рэалізоўвае тавары для мастакоў. І даволі паспяхова, бо за парогам на пешаходнай вуліцы заўсёды працуюць маладыя і сталыя людзі мастацтва. Атмосфера тут і сапраўды аўтэнтычная, калі не верыце — абавязкова зазірніце!

Аляксандра ГВОЗДЗЕВА, фота аўтара

Праект створаны пры фінансавай падтрымцы ў адпаведнасці з Указам Прэзідэнта № 131 ад 31 сакавіка 2022 года.

Усё як у жыцці

Флагман рускамоўнай перыёдыкі сучаснай літаратуры Беларусі — часопіс «Нёман» — у ліпеньскім нумары прадстаўляе паэзію Валянціны Паліканінай, Міхася Башлакова і Наталлі Ігнаценкі, прозу Зіновія Прыгодзіча, Мікалая Намеснікава і Івана Пешкі. У рубрыцы «Час. Жыццё. Літаратура» з'явіліся ўспаміны аб прафесіі і не толькі рэжысёра Вячаслава Нікіфарова. Анатоль Зэкаў узнаўляе захаванае ў памяці аб празаіку Міхасю Даніленку. Калі зірнуць на сёмы выпуск агулам, то яго можна засяцяваць са словам «памяць».

Настальгія. Любоў да роднага. І піктарыялізм праз паэтычнае слова

Нізкая вершаў Валянціны Паліканінай «Провожаю зарю» рэтраспектыўная, быццам цалкам збудавана з фрагментаў хронікі мінулых гадоў, захаванага і перажытага: «Сколько ми беседуй с памятью, все мало. // Детство золотое — радостный досуг. // До сих пор храню я чудо-покрывало — // Тонкую работу бабушкиных рук». («Снеберка»). У ёй выразна бачыцца тое, што можна абазначыць прыметнікамі «родны»: мама, бабуля, дзед, двор, вёска... Вобразы зразумелыя і вобразы асаблівыя, вобразы настальгічныя, поўныя светлага суму і любові, але і набабелыя, складаюць цэльную выяву свету пісьменніцы. Творы пра радзіму, пра захаванне мінулага вопыту (як у персанажных адносінах, так і ў дачыненні да народа), пра павагу і любоў да продкаў, пра сэнс жыцця, пра веру, пра чалавечнасць.

У перакладзе Лізаветы Палеев з'явіліся вершы Міхася Башлакова з араторыі «Шлях» пад тытулам «Моя дорога меж без...». Пераважае ў нізцы грамадзянскі пафас, дзе лірычны герой разважае, што ёсць яго Бацькаўшчына, з чаго яна складаецца, ці не страчана яна, ці не страчана мова. Тут будзеца самотным апаўдальнікам свой уласны філасофскі пейзаж. І бачым родны дом паэта, закінуты сад, што раней квітнеў і рдзёўся чарэшніай і вішнямі... Наўмысна супастаўляецца мінулае і сучаснае, быццам раней і сапраўды было лепш, чым цяпер: «Тут все лебедой // Заросло, затравело... // А как раньше пело, // Цвело, розовело! // И мама, совсем // и не юная вроде, // за всем успевала — // в избе, в огороде... // Смотрю виновато, // Слезу вытираю. // И памяти заметь // Пути замаетает. // Мой дом сиротеет... // Так разве бывает, // Что все — даже память — // Травой зарастает?..» («Вернулся домой я...»). Ці то свет быў інакшы, ці то адбітак мудрасці гадоў прыносіць песімістычны настрой. Завяршаецца нізка лірычным зваротам да каханай, які кантрастуе з папярэднімі творами, гучыць больш лагодна і з надзеяй на лепшае.

Цыкл паэзіі Наталлі Ігнаценкі «Через век...» натхнёны знаёмствам з выстаўкай мастакоў плыні піктарыялізму «Жывапісная фатаграфія» ў Цэнтры візуальнай культуры «Be ton» у Маскве, дзе прадстаўлены работы, датаваныя 1870—1930 гг., Васіля Уліціна, Эмілія Бэндэля, Аляксея Мазурына і іншых Паэтэса ўдасобіла некаторыя з убачаных твораў у словы, і, што вельмі важна, нізка ілюстраваная абранымі здымкамі. Дзесьці з партрэта пачуццёва галасы дзяццат, дзесьці — гук малатка шаўца, які падбівае абцас на ботах, дзесьці з пейзажа — лясная ціша ці шум палазоў у зімовай снежнасці... Кантраст ціхамірнасці штэлю і імкліваці шторму выяўляе

пісьменніца, рэфлексуючы над адбіткам В. Уліціна «Корабли во время отлива»: «Качаются на оттели без дела корабли. // Скрипят, друг другу жалуясь. // Все му виной — отлив. // А волны не торопятся. На море полный штиль. // И скучные полосочки на дне рисует киль».

Не спазніцца

Аповесць Зіновія Прыгодзіча «Тепло поздней осени» раскрывае гісторыю стасункаў галоўнага рэдактара часопіса з аўтаркай, якой паблагліва прапанаваў мажлівасць публікавацца, папачуваўшы ёй. Гэта гісторыя позняга кахання жанчыны паважанага ўзросту — настаўніцы на пенсіі, інтэлігентнай, адукаванай, разважлівай, цікавай, да чалавека, які не мог дазволіць сабе адказаць узаемнасцю. Пісьменнік бярэ слова, каб апісаць сітуацыю ў пачатку і ў канцы твора, «сэрца» ж складаюць лісты герані Веры Пятроўны да рэдактара, у якіх выразна раскрываецца і глыбіня пачуцця жанчыны, і яе псіхалагічны стан, ваганні ў праве на каханне, але і безвыходнасць. Як прыклад — адна з завяршальных фраз прамовы: «І зноў хачу ў вас запытаць: “Вам не шкада мяне?” // Зрэшты, даруйце. Аднойчы я ўжо бачыла, як Вы умеце злавацца. Ды хіба за каханне можна сварыць, злавацца, пагарджаць? Прабачце мяне за каханне маё. Ведаю, што яно вам не патрэбна. Але што я магу зрабіць?» Удалым бачыцца прыём праспекціі: аўтар пачынае аповесць з весткі аб смерці жанчыны, з распачы галоўнага героя, які хістаецца паміж віной і апраўданнем (ці можна было б меркаваць, што Судзілоўскі ўсвядоміў нейкія пачуцці да Веры Пятроўны, ці гэта проста жаль? — пакінем тое тэмай для абмеркавання пільным чытачам часопіса). Гэта вельмі знаёмы жыццёвы досвед: мы часта ўсведамляем жахнасць і каштоўнасць для нас людзей тады, калі іх губляем.

Бо ў літаратуры ж усё павінна быць як у жыцці, хіба не?

Дзесць праўдзівых кароткіх, але ёмістых апаўдальняў Алены Бравы ў аўтаперакладзе на рускую мову пра знаёмныя часы выяўляюць надзённыя, набабелыя, вострыя сітуацыі. Ці можна сабе ўявіць, што перажывае чалавек, які атрымаў даведку аб невылечнай хваробе? Ці можна на роўным месцы задумацца аб тым, як чалавек у бальнічным акне, які не будзе хадзіць на сваіх нагах ніколі, глядзіць на чалавека без пальцаў на руках, але нясе яблык ды крочыць самастойна?.. Пісьменніца заўважае індывідуальныя людскія болькі, болькі сямейныя, болькі, што пераследуюць цэлыя пакаленні, болькі, справакаваныя не лепшым перыядам у грамадстве. Сярод персанажаў: сын, які любіць маці, ахвяруе сваім каханнем і застаецца адзін на ўсё жыццё; маці, якая паклапа ўсе высілки, каб выгадаваць няўдзячных дзяцей; жанчына, якая вытрывала катаванні і растэрал (!) у руках фашыстаў, але была вымушана апраўдацца перад следчым ГПУ ў мірную гадзіну... Дзясцынка, дзясцынка, жанчына, бабуля — у Алены Бравы такія характэрныя жаночыя персанажы — не так важна, герані ці антыгерані.

Трапа знаўжываных дэталі, што нараджаюць вобразы, няспіла пранікаючы ў свядомасць і пракручваюцца ў галаву: «А вось падобны выпадак здарыўся са спадарыняй N у горадзе N!». Крынальныя, іранічныя, месцамі з налётам цынзізму разьвіаці, калі аўтарка трымае напруту да канца. Перажываеш за героя, вагаешся, задаешся пытаннем: справадлівы гэты свет ці не? Свет розны — усё як у жыцці!



Быць пільным

Шэраг мініяцюр Мікалая Намеснікава — назіранні ў вандроўцы па Беларусі. Докшыччына, Глыбоччына, Браслаўшчына, Мёршчына, Пастаўшчына... Аўтар падарожнічае ад вёскі да вёскі, занатоўвае цікавыя выпадкі, размовы, назіральных фіксуе мясцовыя звычкі і захаваныя традыцыі, разважае над уобачным. Амаль усё «маленькія гісторыі» — пра старажылаў, дзесьці з імёнамі, дзесьці з прафесіямі ці пэўнымі адметнымі рысамі характару. Часам самотныя, часам анекдатычныя, пражытыя, прачутыя ў дарозе, асэнсаваныя пафіласофску ўважлівым пісьменнікам з безумоўнай любоўю да людзей і да мясцін, дзе давляюцца праісці. Цяжка прыдумаць такое, цяжка не ўсхвалявацца: «Узмах, храбрусеценне травы, якую зразаюць, каса кладзецца на абрубкі ног. Мужчына бярэцца за прымайстраваныя да калыскі дзве пары веласпедных колаў і з натугой прасоўвае рыпучую канструкцыю сантыметраў на трыццаць наперад. Зноў бярэцца каса. Узмах. Хруст. Скрып. Узмах... // Толькі не надумайцеся прапапоўваць яму дапамогу, — папярэдзілі мяне ў вёсцы, — ён і ад нас яе не прымае, злучае толькі потым. Для яго важна адчуваць сябе гаспадаром. Ён жа і з гаспадаркай сам спраўляецца, і за жонкай даглядае». Адчуваецца, што аўтара турбуе, як паціху знікаюць калісьці значныя населеныя пункты, прыходзіць у заняпад і забываюцца.

Лёс адной сям'і са Скідзельшчыны ў вайну і пасля

У аповесці Івана Пяшко «Без отца» яскрава выяўляюцца часы Вялікай Айчыннай вайны на прыкладзе адной сям'і Птушко. Гэты твор не толькі пра гора і жах вайны — вялікія і незваротныя страты, смерць, спаленыя дашчэнга вёскі, пакінутыя без мужчынскага пляча сем'і, нядобрадумленныя чыноўнікаў нават у той страшны перыяд, бандытаў. Гэты твор пра надзею і падтрымку, узаемадапамогу, калі складана ўсім. Тут знаходзім адмысловыя сцэны, якія падкрэсліваюць, што ў найгоршую хвіліну варта шукаць прычыну для радасці. Надзвычай прачульным падаецца раздзел «Терпкий вкус клубники», калі малодшы з сям'і Птушко — будучы першакласнік Іван — ідзе ў чарніцы, але знаходзіць цікавае месца, дабірае і іншых ягад — вяртаецца з кошыкам клубніцы. І маці Антаніна распавядае: «А я загадалася, дзе вы былі! Гэта табе дзядуля з бабуляй дапамаглі напоўніць кошык. Гэта іх клубніцы. У вайну маю вёску немцы спалілі, а ўсіх людзей расстралялі, забілі. А гароды — засталіся!

У нас слаўныя клубніцы былі... Вось і пабываў ты ў маіх бацькоў у гасцях. Нават гасцінец ад іх прынес... Толькі даўкі смак у гэтых ягад».

Аўтар напаяўнае часопісны варыянт аповесці каларытам таго часу — распавядае аб побыце, напрыклад, аб рамяствах, ужывае шматлікія тапонімы, згадвае асаблівасці выдзення гаспадаркі, арганізацыі калгасаў і працэдурны дакументазвароту (так, Валіку і Мары Птушко прыпсываюць год і два адпаведна, з тэксту зразумела, што ў камісіі на гэта свае падставы — дадаць сям'і падаткі і матчымаствы забраць старэйшага сына ў войска). Напрыканцы твора Іван Пяшко паказвае, як незвычайна склаліся лёсы дзяцей, выгадаваных Антанінай Птушко.

Прафесія. Пакліканне. Дыягназ?

Не толькі кінарэжысёр, але і сцэнарыст, актёр і педагог Вячаслаў Нікіфару распавядае аб тонкасах сваёй працы ў матэрыяле «Ds: Режиссер. Воспоминание о профессии и не только. Начало»: «Я решил показать вам сценарий и раскрыть кухню рождения замысла, написав книгу и превратив зрителя в читателя. А читающий человек — сам себе режиссер». У цяперашнім нумары часопіса змешчаны пачатак літаратурнага сцэнарыя ігравога фільма — частка першая «Прости, собака...», дваццаць раздзелаў, храналагічна аднесены да 1950-га года, што адлюстроўваюць жыццё рэгёна каля падножжа гары Эльбрус, а найбольш шырока — будзённасць мясцовых падлеткаў, заняткі, забавы. Адным з ключавых бачыцца выпадак з бяздомным сабакам каля піўнога шапіка, якога адзін з хлопцаў палічыць шалёным і захоча выратаваць наваколле ад жывёлы, забарыкадзіраваўшы пад дошкамі (няўдала — чатырохногі гаротнік збег). Сабака знайшоўся сам і, як здарылася, не ўяўляў небяспекі ў момант раптоўнай сустрэчы з падлеткамі, гатовымі з ім расправіцца: «Адзінае, што прымірала яго з рэчаіснасцю... хутчэй, наадварот, рэчаіснасць з ім, — гэта дружалюбнасць, з якой ён жабраваў. Яго “нешалёнасць” была настолькі відэаочная, што Варны адразу страціў да яго цікавасць». Але зусім хутка сабаку забярэ адлоў, каб адвезці на мылаварную арцель... Працяг будзе.

Нагадаць пра незаўжываных

Пісьменнік Анатоль Зэкаў прапануе чытачу пазнаёміцца са спадчынай, несправядліва пакінутай на ўзбочыне беларускай літаратуры, гомельскага празаіка Міхася Даніленкі, аўтара звыш дзясятка кніг для дарослых і дзяцей. Гэта аповед пра складаны лёс чалавека, які жывым вярнуўся з нямецкага палону, вытрываў дзясцігоддзі недаверу да сваёй асобы за савецкім часам, трыццаць гадоў працаваў літсупрацоўнікам «Гомельскай праўды» без істотных зрухаў у кар'еры і, тым не менш, знаходзіў у сабе сілы і натхненне пісаць: «Жывучы ў Гомелі, ён не абіваў парогі сталічных выдавецтваў і рэдакцый. Ствараў сваю, як яе тады называлі крытыкі, ціхую і размерана-спакойную, без асаблівых жыццёвых урушэнняў прозу, героямі якой былі такія ж ціхія і спакойныя людзі з народа». Анатоль Зэкаў называе свае ўспаміны «Жил тихо, и проза его была тихая», падкрэсліваючы сімпласцы свайго куміра і настаўніка, распавядае пра знаёмства, узаемадчынненні, безумоўна, скіроўвае нас звярнуцца да твораў Міхася Пятровіча.

Прыемнага чытання!

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

Штодзённае і вечнае

Кожнае выданне гэтай пісьменніцы — падстава для раздумяў. Новая кніга Людмілы Кебіч — зборнік лірыкі «Мае начныя бліскавіцы» (Гродна, «ЮрСаПрынт», 2023) — выключэннем не стала.

Тэма Радзімы з'яўляецца магістральнай для аўтара. Але ж у радках Людмілы Антонаўны патрыятычны пафас набывае вельмі выразнае асабістае гучанне:

*У радасці з табою я і ў горы,
Хварэеш ты, і мне душа баліць.
Папрывіся — звярну любячы горы...
Мне Бога за цябе ўвесь век маліць.*

Складваецца ўражанне, што лірычная гераіня (вобраз шмат у чым тоесны вобразу аўтара) звяртаецца да блізкага чалавека. Звяртаецца нефармальна, раскавана, вельмі натуральна, на «ты». Настолькі высокая ступень трапяткоў чалавечай увагі, спагады да аб'екта. Насамрэч так кранальна, па-народнаму, па-жаночаму робіцца зварот да вобраза Беларусі (верш «Пакліканая Беларуссю»). Вуснамі я-гераіні паэтэса падкрэслівае сваю непарыўную сувязь з Радзімай, якая зафіксавана на фізіялагічным узроўні. Усе мы жывём не на незаселенай выспе і добра разумеам, пра якое здароўе Беларусі ідзе гаворка. Тым больш што гэта пра ўсіх нас. Але няма крытыцтва, ментарства, маралізатарства. Толькі дабрыйна чужага жаночага сэрца. Толькі шчырае сяброўскае імкненне прынесці карысць, падтрымаць у цяжкае час. Найбагацейшы жыццёвы вопыт, назапашаная чалавечая мудрасць і, вядома, найвышэйшая ступень адказнасці, грамадзянскай самасвядомасці паэтэсы дазваляюць бачыць у сакральным вобразе Радзімы блізкую, роднасную душу.

*Засынаю пад шум каласоў,
Быццам мама няе калыханку
З тых далёкіх дзіцячых часоў...
Прачынаюся светла наранку.*

*Насцеж вокны! І першыя прамень
Урываецца ў дом мой вясковы.
І мне верыцца — мой новы дзень
Зазучыць новай музыкой слова.
(«Каласы»)*

Людміла Антонаўна жыве ў Гродне. Аднак рамантычныя мроі яе лірычнай гераіні пастаянна адносяць нас да вясковага каларыту. Вобраз вёскі, прыкметы вясковага ладу жыцця ў святдасці паэтэсы непарыўна звязаны з вобразам Радзімы. Менавіта там, дзе ў палях шумяць каласы, дзе матуля спявае калыханку, свет паддаецца ўдасканаленню і гарманізацыі. Ён прадказальны і камфортны. Менавіта такой мадэлі існавання паэтэса-філосаф, грамадскі дзеяч жадала б сваёй Радзіме. У рамках дадзенай эстэтычнай палітры культывуецца матуі ідэальнага мінулага, — калі яшчэ не скончана дзяцінства, калі жывыя бацькі, калі жыццё ўзляецца ў ласкавых сонечных промянях і ўсё яшчэ наперадзе. Новы дзень — гэта імгненнае вяртанне да рэальнасці. У гэтых словах бачыцца паралелізм. З намі ўжо гаворыць не жыццярэдасная вясковая дзяўчынка, а дасведчаны апытміст, здольны бачыць святло нават на фоне начнога неба. Шматкроп'е пасля слова «часоў» — не канец, а сярэдзіна сказа. Гэты знак прыпынку выкарыстоўваецца аўтарам як сігнал для чытача і для гераіні: раптам, быццам па камандзе, вобраз дзяўчыны змяняецца на вобраз дарослай жанчыны. Нельга не заўважыць абвостранага асабістага пачатку ў прапанаванай паэтэсай карціне свету: «дом мой», «мне верыцца», «мой дзень», «мае бліскавіцы»...

Без тэмбы кахання творчасць Людмілы Кебіч нельга ўявіць. Яна спускае лірычную гераіню з вышніх грамадскай трыбуны і збліжае яе вобраз з тысячамі беларускіх жанчын, шчаслівая з якіх далёка не ўсе. Паэтэса дэманструе, як скажаецца рэчаіснасць у свядомасці няшчаснай, пакрыўджанай жанчыны. На авансцэну ўрываецца песімізм.



Лірычная гераіня ўпэўнена лічыць нанесеную рану незагойнай і гэтак жа пакорна чакае падману, інтрыг. Шмат каму не толькі зразумелая старая як свет сардэчная драма, але і знаёмая на ўласным горкім вопыце. Таму словы паэтэсы не губляюць сацыяльнага гучання. Гэта паэзія, якую чакаюць у народзе, у якой маюць патрэбу. «Ты не адна такая! — запэўнівае сучасніцу інтымная лірыка гродзенскай пісьменніцы. — Будзь моцнай, махні на яго рукою!»

І тут успамінаецца гатоўнасць лячыць, прысці на дапамогу ў цяжкі час, пра якую лірычная гераіня згадвае ў патрыятычным кантэксце. Вось яно! Не эфемерная высакапарнасць, а ўвасабленая ў словы сардэчная дабрыйна плюс жаночы практыцызм і эмпатыя, салідарнасць, гуманнасць. Напэўна, і крыўдзіцель у канчатковым выніку будзе дараваны, памілаваны. Вам кепска? Вось вам у дапамогу вершы, часцінкі душы маёй, на долю якой таксама хопіла ўсякага.

Паэтыка Людмілы Кебіч наогул не мае нічога агульнага з высакамоўнасцю, высакапарнасцю. Яе пафас — гэта народнасць.

Творчасць паэтэсы на розных этапах, перажываючы розныя метамарфозы, стабільна дэманструе нам невычэрпную свежасць, прыгажосць беларускай народнай гаворкі. У яе заўсёды шмат прастамоўяў, слоўцаў нахшталт «расплохала», «пакумчалыла», «казытуха», «гайсае», «выкрутасы» і г. д. Сучасная спецыфічная лексіка («сэнсарным», «інтэрнэтным») таксама выкарыстоўваецца паэтэсай, але значна радзей, для надання максімальнай змястоўнасці, прадметнасці аналізу нашага свету і нашага часу. Так, як гэта робіць Людміла Антонаўна, яшчэ не пісала ніводная беларуская паэтэса. Проста і празрыста, вытанчана і глыбока, арыгінальна і актуальна:

*Грае восень на струнах аголеных дрэў
Нешта велмы шчымылае з Брамса.
І плыве гэты светлы прывабны аналіз
Нада мной, над Гародняй, над часам.*

*Грае восень фінал лістападнай пары
Хутка Кода, і гук абарвецца.
Толькі лісце на бруднай зямлі дагарыць —
Ператворыцца золата ў смецце.
(«Грае восень»)*

Адчуванні прасторы і часу працягваюць меланхолій. У ёй, быццам у апалай лістоце, патане ўсё: і горад, і час, і сама жанчына-творца, якая вырашыла азірнуцца на пра жытце, падвесці вынікі. Ці суцяшаюць яны, ці радуюць?

Свет гэтай кнігі пабудаваны з бінарных апазіцый: радасць і боль, начное неба і промні сонца, надзеі і падманы, лета і восень, ноч і раніца, золата і смецце... Каштоўнасці, якія адстойвае Людміла Кебіч на старонках сваіх кніг, ясныя. Гэта гармонія, праўдзівасць, бескампраміснасць. Паводле Людмілы Антонаўны, штодзённае далёка не заўсёды ператвараецца ў вечнае. Па гэтай прычыне Людміла Кебіч я лічу самай недаацэненай з беларускіх жанчын-паэтэс сучаснасці.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК

Пачуць уласны голас

Ужо дванаццаць гадоў у сценах факультэта журналістыкі БДУ шырока расчыняецца брама пісьменніцкіх скарбаў — запальваюцца новыя літаратурныя зоркі на конкурсе «БрамаМар». Празаікі, паэты, крытыкі... Часопіс «Маладосць» традыцыйна супрацоўнічае з журы, знаёмца з творчасцю ўдзельнікаў, такім чынам адкрываючы для чытачоў маладых аўтараў.

Назіраючы год за годам, аналізуючы працы пачынаючых пісьменнікаў, можна адсачыць пэўную эвалюцыю, зрабіць высновы наконце якіх заўвешчана на конкурсе творцаў. А яшчэ цікавей — заглябіцца ў псіхалогію маладога пакалення, яго кола цікавасцей, болевых кропкі.

Звернемся да паэзіі сёлетніх фіналістаў, каб паразважача над гэтымі важнымі пытаннямі. Калі казаць шчыра і без купюр, то лаўрэатам конкурсу варта яшчэ працаваць над уласным вершаскладаннем, больш пільна вывучаць паэтычную творчыню. Але змястоўна іх творы — надзвычай цікавыя, яскравыя, разнастайныя. Маладыя людзі цалкам разнявольнены ў падчы арыгінальных думак і вобразаў. Напрыклад, Анастасія Шчаглова прадстаўляе вершы-білінгвы:

*я сябе адчуваю няправільна
у разорах раззубленых правілаў
мы сюэт завяршаем анафай
перабралі на звязцы ключы.
нам з тобай кантраляваць нечэго
у истоков словесного мессива
белым флагам все окна завесили
і ў танцы згарэлi мячы.*

А таксама не баіцца апакаліптычнай вобразнасці:

*Не кахаеш мяне —
Не кахай!
Я паўстану з-пад чорнае глебы,
Я праз хрыплы ўздых крыкну:
«Грай!»
І ты зубіш канкрэтныя мэты.
Mon amie.
Mon amour.
Mon amante.*

Сталая ўжо аўтарка «Маладосці» Паліна Дваранская (і гэта пры тым, што яна яшчэ зусім юная, навучэнка Ліцэя БДУ) стварае цвёрдыя паэтычныя формы (рандэль, верлібр), а таксама цікавыя эксперыментальныя творы з глыбокім культурным кантэкстам — верш ад імя Ганны Максімаўны Багдановіч, прысвячэнне Вінсенту ван Гогу.

Яшчэ адна аўтарка часопіса і лаўрэатка конкурсу «БрамаМар» Паліна Корнева ў змястоўным верлібры кранальна звяртаецца ад Бога, часцінка якога — у кожным з нас.

Сустракаюцца сярод удзельнікаў і прыхільнікі традыцыяналізму ў паэзіі. Даяна Лукашонак натхнёна назірае за пэндзлем мастака, які выводзіць абрысы роднай вёскі, Ягор Сухалет разважае аб ролю класікаў роднай літаратуры — Янкi Купалы і Якуба Коласа; Марыя Машкова вядзе лірычны дыялог з самотным вулічным ліхтаром, Кірыў Навумік апывае матуліны вочы, Надзея Астапкіна спыняецца перад помнікам салдату.

Амаль кожны фіналіст конкурсу ўжо пачынае выпрацоўваць пазнавальны аўтарскі стыль, не баіцца выйсці за

рамкі, праявіць свой непаўторны паэтычны голас. Застаецца толькі шчыра пажадаць ім удачы ў творчых пачынаннях. Большую, чым раней, паэтычную смеласць, абзанаўнасць у агульначалавечых культурных кодах можна адзначыць і сярод аўтарскага складу часопіса «Маладосць» у цэлым.

Сапраўднае адкрыццё апошняга часу — маладая паэтка з Брэстчыны Яўгенія Пракапчук. Яе творчасць адметная лаканічнымі, але вельмі сэнсава ёмістымі радкамі, умненнем абагуліць і выказаць галоўнае, глабальнае:

*Не сваім душы не спатоціць,
Не хрысціцца ў чужых крыніцах.
Не шукаць на чужыне долі,
На радзіме не быць чужымцам.*

Адметная, самабытная, часам эксперыментальная паэзія ў Ірыны Макаруч. Яна, відавочна, яшчэ шукае сваё творчае аблічча, але вершы яе — жывыя, сапраўдныя, дынамічныя:

*Я была снегам і дарогай па снезе была.
Той дарогай, што ў сцюжу вандруюца
вяла.
І была я віном, і лазой вінаграду,
Вяром, што хаваўся ад някельнага
граду.
Я была белай птушкай, што ў пастыцы
канала.
І пасткай была, і шкадобы не знала.*

Жарсныя, памежна шчырыя творы Тацяны Курмазі:

*Вочы — блакітныя зоркі,
Ветразі сную.
Ты неабсяжны і горкі,
Цёплы, як кроў.*

*Ты — адзіноты і жарсіці
Зыркні прамень.
Ты — зіхатлівае ішчасце
У сонечны дзень.*

Следаваннем класічным узорам, начытанасцю і шырокім кругазглядом, чуйным стаўленнем да слова здэдулае Алесь Гоман з Гродна, студэнт юрыдычнага факультэта БДУ. Вось якую філасофскую гутарку вядзе ён з Янкам Купалам:

*Падкажы мне, мілы Янка,
Як застацца маладым?
Зач спынаецца мананкай,
Побач мя бяжым за ім.*

*Даганяць не паспяваем:
Нам сваіх хапае бэд.
На бягу жывем, кахаем,
Сустракаем лепшы свет.*

Цікава было назіраць за творчай эвалюцыяй сёлетняй лаўрэаткі конкурсу «Першацвет» Марыі Шкляр. Яе «спелая» падборка ў майскім нумары «Маладосці» адрозніваецца пошукам цікавай формы, арыгінальнай вобразнасцю. Яна слухае дыханне вясны, яе «вершы растуць як кветкі», а вочы каханага нагадваюць «лясны ў ліпені пажар».

Унікальны выпадак — творчасць беларускай паэтки з маладзёкімі каранямі Аксаны Гаджыў. Пераехаўшы у Беларусь, яна, урач па адукацыі, настолькі захапілася нашай мовай, што дасканалы вывучала яе і пачала ствараць цікавыя вершы. Яны дзёрзкія, містычныя, напоўненыя.

Лідзія ВОЗЕРАВА



Казімір КАМЕЙША

На берэзе вясны

Што там дзеецца ў вясне
На пачатку самым мая?
Піша Нёмнаў бераг мне
Дарагое слова «мама».

Пазнаю я почырк той
Па імклівых скрутах-згібах,
Па завойнцы жывой,
Што хвастом абводзіць рыба.

Вострым пёркам плаўніка
Напішы мне на ўспаміне:
«Срэбнай рыбнай рака
Плешчацца на лугавіне...»

Мы на берэзе сядзім
У вясне не цёплай самай.
Там, за берагам друзім,
Спіць спакоем вечным мама.

Там яе згубіўся след
І ўтаніўся голас недзе.
Дзе сутокі нашых бед —
Тое зблізку не рагледзіш.

І здалёку не відаць.
Толькі цень чужы вяслуе,
Ды шалёная вада
Кусцік узахлёб цалуе...

Вяртанне

Прайсці б яшчэ раз гэтай босай сцэжкай
Пад гэтым небам з боскаю усмешкай,
Дзе раніца яшчэ не скубла паіну,
Дзе толькі пачалося ранне наіша;
Дзе россып зораў, позіркаў і кветак...
О, захацеў чаго! Не пройдзеш гэтак.

Вунь веснічкі ўжо скрыпнулі ля дому.
Прайшоў сваё, дык дай прайсці другому.
Цішэй ступай, не разбудзі нікога,
Яшчэ раз азірніся ля парога.

Вясну гайдаюць цішыні арэлі,
І драч скрыціць:

«Ах, як мы пастарэлі!»
Гамоняць вёдры каля студні недзе,
І грэецца раса ў знаёмым следзе.
Гарлаціць пень, аж палае грэбень.
Кідай свой сум. Каму ён тут патрэбен?!

А пушча ўсё глядзіць здалёк вачыма
Тваёй вясны, і маці, і дзяўчыны...

* * *

Позняя пчолка стомы не знае,
Рана таму яе будзіць вясна.
Тонка трыміць павуцінка зямная —
Лёт яе толькі трымае яна.

Блісне слязой маё ішчасце былое,
Сам пра якое забыўся даўно.
Позняя песня з позняй пчалюю
Кружачца разам ля кветкі адной.

Вы не трывожце пчалу залатую —
Заўтра ў яе будзе ранішні лёт.
Мёд яе дорага ў свеце каштуе,
Ну а жыццё, як і наша, — не мёд.

* * *

Хто баіцца цвёрдага хлеба,
Той шукае і мяккай падушкі.
Дзе высокае самае неба —
Гэта ведае райская птушка.

Мне для ўзлёту ўжо мала сілы,
Я згубіў яе сам, магчыма.
Крыж, што нёс я, адціснуў крылы,
Два сляды іх баляць за плячыма.

У хадзе толькі цвёрдасці трэба,
Трэба цвёрдасць зямная і птаху.
Часта тыя,

што прагне неба,
Не трымаюцца роднага даху.

Нам хадзіць трэба,
Мы зямныя,
А лятаць —

гэта нават грэшна...
Сню пра неба найстрашныя сны я,
Як гарыць яно ў гонях бязмежных.

І сабе я кажу, і птаху:
Не баімся мы крыл размаху.
Ды высока лятаць не трэба.
Рай наш побач, над родным дахам.
Што вышэй — гэта толькі неба.

* * *

Дарага інішая, а тая ж
Хада і лёгкасць, як раней.
Там вёска, за Сулой, Аталезь
Здалёк выглядвае мяне.

І ўжо нясуць аблокі самі,
Спявае ранне салаўём.
Не ваі, а быў я разам з вамі
І многа думаў пра сваё.

Хапаўся я нібы за хлясцік,
За промень зоралівых вачэй,
І што яно такое, ішчасце,
Усё не ведаю яшчэ.

І ты — вар'ят ішчаслівы,
апантаны —
Не знаеш, што нясеш у торбе лісце.

* * *

Сёння мы з табой
Памаўчым.
Проста намаўчым
Ні аб чым.
Проста лета зноў
Без прычын
Ціха адышло
На спачын.
Проста будзе восень
Яшчэ.
Золата з бяроз
Пацячэ.
А пакуль пра гэта
Маўчы!
Коціцца мячы
Алычы...

* * *

Здараецца, раніцай ранней прачнешся —
і лета
Устане бязгучна з нязручнага крэсла
твайго,

З якіх яно само малекул,
Я тое ў школе не вучыў.
Клас выпускны такі маленькі —
На пальцах боязна злічыць.

Нібыта ў кветкі той пялёсткаў,
Што ў школьным дворышчы цвіце.
І ціш... Нібы заснула вёска
На прынямонскае вярсце.

Дзе ціш —
там многа слоў не трэба,
Там многа іх і не было.
Там з рук шары ляцелі ў неба
Аблокам цёплым пад крыло.

Туды, ў бязгрэшныя вышыні,
Ляцелі роем нашы дні,
Дзе мара з прагаю птушынай
Сваёй шукала вышыні.

... Там хутары завуць Баркамі,
А зор агні бяруць рукамі.
Там ты, зіма мая, адтаеш,
Калі гукне здалёк Аталезь.

* * *

Што доля мне на мапе наварожыць,
Каб толькі ўсё было не на бяду,
Па ціліку, вадзе, па бездарожжы,
Але сваёй дарогаю прайду.

Прайду сваё, не трэба мне чужога.
Дзе цяжка, там падсобіць пасашок.
Але аднойчы скажа мне дарога:
— Спыніся! Ты сваё даўно прайшоў.

Дзе Бог сцярог, дзе інішыя грашылі,
Дзе часта і нясцёрпае цярпеў,
Чужымі і вачыма, і аршынам
Абмераюць тваё ўсё без цябе.

Зямнога не бывае нам замнога,
Не просіцца і дзень мой спачываць.
Даўно мне песняй сталася дарога,
На сон і ў сне хачу яе спяваць!..



Настасся НАРЭЙКА

* * *

Лета даспела ранеткамі,
Лета пад ногі лягло
Цёплымі ў сонцы палеткамі,
Громам з нябёс прагуло.
Лета даспела і сыплецца
Долу ў зямлю, у траву.
Хутка лістоўтаю кінецца
Восень ў маю галаву.
Над валасоў пазалотаю
Дождж заімжыць пакрысе.
Зоймецца колас работаю —
Спёку з вусоў атрасе.
Восень ідзе цераз вуліцы,
Горад звініць ад яе.
Верасень хутка разуецца,
Ступіць у тыдні свае.
Ён паляціць і закружыцца,
Ён панясецца хутчэй.
Сонцу з дажджамі падуцацца
Бабіным летам яшчэ...

* * *

Жыта прыме лагодна.
Цёплае жыта пад вечар...

Дзякуй табе, што пагодна!
Дзякуй, што сэрца лечыш.

Дзякуй, што дождж у меру,
Дзякуй, што сонца ясна.
Дзякуй Табе!

Я веру:
Будзе увосень ішчасна.
Дзякуй табе, што сілы
Не пакідаюць рукі.
Дзякуй, што рукі — крылы,
Што за дзядзімаў ўнукаў.
Дзякую, Божа, што цяжкі
Шлях заканчэнне мае.
Дзякуй, што колас важкі
Моцна зямлю трымае.

* * *

Пры вераснёвым вогнішчы адвечным,
Што ў золата лістоту пераплавіць,
Алхімікам пабыць сярэднявечным,
Які адзіна чорта сёння славіць.

Хапаць з агню гарачыя манеты,
Хай на руках апёкі застаюцца!
Хай светлы — запаветы, той і гэты,
За бедную душу бяссільна б'юцца.

Накінуць капюшон. І скарб. І раны.
І вогнішча згасае, як калісьці.



Фота Кастуся Дробова.

Дзе ціха праседзела ноч каля ложка паэта.
Бо хворы паэт — гэта норма.
Не лечаць яго.

Сукенкі заломы разгладзіць спакойнай
рукою,
Разблытае цяжкі клубок залатых
валасоў,
Падасць са стала філіжанку тугі
і спакою,
Пасля пад дыктоўку запіша кавалачкі
слоў.

Пазней ты паправіш сама,
калі сонейка згасне,
А покуль яно цераз сад твайго ружовы ідзе.
Ты будзеш глядзець у акно,
усміхацца няясна.
І лета за спінай расстане.
О, лета, ты дзе?

Сукенка твая зашапоча,
як лес на змярканні,
Люстэрка авал прагыне твайго
блакітны спакой.
Ты выйдзеш у сад — у Сусвет,
дзе адны развітанні,
Дзе слёзы — ракой, дзе яшчэ
густая — ракой.

Блуканні цябе аніколі не стомяць.
Ты знаеш.
Ты прыйдзеш і цэлы Сусвет
у руках прынясеш.
І восень паднімецца з крэсла.
Яе ты пазнаеш.
Працягне яна твайго святальны,
няскончаны верш...

* * *

Вось і лета калісьці міне.
І дзішуцца словы на памяць.
Хай яны анікога не раняць,
Анікога — хіба што мяне.

Павуцінку скразняк прынясе.
Можна, сон мне пра лета прысніўся?
Можна, жнівень... заверасніўся?
Незаўважна амаль, пакрысе.



Алесь ВЕТАХ

Валяр'янавы пах

Па нашай вуліцы гэтая даволі маладжавава кабет па ішла ўпершыню. Яе імгненна ўчуў руды сабака Цюльпан, які забрахаў, падаючы папярэджанне пра набліжэнне незнаёмага чалавека, аднак, не жадаючы доўга пячыся на сонцы, адразу ж схавалася ў будку. Хоць гарачы адольвалі з лянотаю, але ён мусіў несці сваю вартую службу, таму зрэшчы, калі хтосьці крочыў паўз нашу хату, прахожага суправаджаў басісты брэх. Гуляючы ў цяньку пад старою вішнёю, я не зваяжыў на Цюльпанавы звяг, чужыя крокі, бавіўся сабе на кучы жоўтага пяску.

Пабачыў яе нечакана, акурат у той момант, калі пачуў, што нехта сядзіць на нашай лаўцы, насупраць хаты, і ціхенька, ледзь чутна войкае. Заплюшчыўшы вочы, цётка адкінула галаву і абцірала велікаватую насаваю хустцінкай на лбе кропелькі поту. Адчувалася, ёй вельмі дрэнна, штосьці бальці. Мо сардэчны прыступ надарыўся або крывяны ціск моцна падскочыў — цяжка сказаць, бо тады, малы хляпчук, я не ведаў, з якога боку сэрца ў грудзях, і не цяміў, чаму чалавеку можа раптам зрабіцца блага.

Уласна кажучы, яшчэ ніколі я не быў сведкам таго, як хтосьці з блізкіх ці суседзяў раптоўна занямог і злёг у ложак, стагнаў ці, канаючы, скрыгатаў зубамі ад болю. Тым больш мне было невядома, чаму чалавек раптам страчвае прытомнасць, а то і памірае. Свядомасць уяўляла сабой чысты белы аркуш, на якім зіхцелі вольбіскі дзіцячы радасці. Гэта быў той шчаслівы час майго жыцця, калі ўсё толькі пачыналася і свет наўколу здаваўся прыгожым, дзіўным, прыветным. Летнім ранкам у мой пакой наведваліся сонечныя зайчыкі-вапальнікі, якія весела гулялі па сцяне, а калі праз парог хаты трапляў на двор, то высокае неба над галавою зіхцела, нібы чысцюткае лустэрка, і ў яго хацелася падоўгу ўзірацца і чакаць, калі там, уверсе, папыльваюць белыя калматыя аблокі, якія нагадалі чароўных казачных істот. Яшчэ зусім малы, я адчуваў сабе нібы ў вялікай святліцы, дзе паюсьлю зіхоткія чуды, струменіць харавато кожнага імгнення і столькі ўсяго загадкавага, невядомага. Гэты белы свет успрымаўся як тое адзінае і непаўторнае месца, куды я прыйшоў раз і назаўсёды, навечна. А галоўнае, тады, у маленства, была маладая, поўнілася жыццём, красавала мая матуля, і бацька меў дужыя мужчынскія рукі, запас нерастрачанай сілы, і збудаваная новая хата ды наш падворак поўніліся звонкімі дзіцячымі галасамі. І хіба наўна-зьялёнае дзіця магло думаць пра тое, што будзе наперадзе, што жыццё мае пачатак і канец?!

— Хлопчык, прывінясі вадзічку, — ціхім, слабым голасам папрасіла жанчына, якая заўважыла мяне за плотам, зразумела, што я за ёй сачу. Яна верхам спіны прытулілася да штыкетніка і правай рукой трымалася за край лаўкі: мабыць, баялася асунуцца на зямлю і ўпасці. Кабета, прасячы, наўзлагон прапаштала: «Паўкубачка прывінясі».

Я пабег, зарынуў кубкам вады з явдра і прынес папіць незнаёмай цётцы, якая, ціха стогнучы, хутка накапала з бутэлькі ў тоўценскую маленькую шлянку кропель і выпіла ўсё да донца, а потым прагна зрабіла вялікі глыткі, і па краёчках яе вуснаў пацяклі танюткія струменчыкі. «Дзякую, хлопчык», — сказала жанчына, вяртаючы парожні кубак. І, як быццам апраўдаючыся, патлумачыла, што з ёй сталася: «Нешта галава паявля, круціцца».

А тым часам разгледзеў жанчыну як след. Першае, што кінулася ў вочы, былі

Кароткія апаведы

ўзнагароды — бліскучыя, як маленькія сонейкі, медалі на светлым пінжаку і вялікая цёмна-чырвоная зорка з правага боку — што гэта за знак, я тады не ведаў. Пазней, калі такую самую зорку пабачыў на грудзях суседа Герасюкевіча, то, запомнілася, бацька назваў яе ордэнам, а пацікавіўся пра ўзнагароду я таму, што і сам хацеў выглядаць героем і насіць медалі. Кім была тая жанчына на вайне — мецэстрой, сувязісткай, зенітчыцай, снайперам ці яшчэ кімсьці, дзе і яка ваявала — невядома, але няцяжка здагадацца, што ў ваенныя гады гэтакі крэмавы касцюм яна летам не насіла. А потым здзівіла, што жанчына ніяк не падобная да нашых тутэйшых кабет: валасы ў яе былі чорныя-чорныя, як вугаль, і кучаравыя, быццам у мностве завігшак. Твар смуглы, трохі выцягнуты, але не сказаць, каб авальны, высокі лоб пасечаны дробнымі маршчынкамі.

Потым высветлілася, што гэтая чужая жанчына — узбечка, якая прыехала ў нашы мясціны, каб адвядзець свайго сына, які ажаніўся з беларускай дзяўчынай і пражыў тут ужо некалькі гадоў. Маладая сям'я тулілася ў бараках пры спіртзаводзе і гадала першыцца з незвычайным, нетутэйшым імем — Рустам. У тым халодным, змрочным бараку ўнук бясконца прастываў, часта хварэў, яго даймала нейкая алергія ці, як казалі знахарка Яроцкая, ліхаманка, таму беднае дзіця кашляла нават летам. І вось бабуля прыехала забраць сям'ю сына на сваю радзіму, дзе шмат сонца, раздолья, дзе яны знойдуць дабротны прытулак. Яна слала лісты і клікала ў той далёкі цёплы край, а сын з нявесткай цягнулі і цягнулі...

Чорнавалосая незнаёмка замільавана паглядзела на мяне і ласкава-далікатна паглядзела па галоўцы, дастала з невялічкай сумачкі цукерку ў бліскучай абгортцы і, частуючы, сказала: «Еш, яна з халой», і гарача далонь п'яшчотна кранулася майёй скроні. У той момант я адчуў усю цёплую ўдзячнасць і даброту сэрца гэтага чужога мне чалавека. А што я зрабіў такога асаблівага, дык і не ведаў: прынес толькі ў кубку вады.

Незнаёмая цётка паднялася і, прытуліўшы правую руку да грудзей, паціхеньку пакрочыла вуліцай паўз наш падворак далей. Адрозна заўважыў сабака, на якога я прыкрыкнуў строга, як гэта рабіў, загадваючы, бацька: «Назад! У будку!» Нядаўні прыступ з галавакружэннем, напэўна, даваў яшчэ сабе знаць, бо яна, адчуваючы слабасць і няўпэўненасць, збочыла з дарогі бліжэй да плота і паволі рухалася, зрэдку спынялася, пераваджаючы дух і выціраючы бялюткай насоўкай твар. Мне мроілася: гэта вялікая птушка на адвётнае махае сваім трапяткім крылом.

Назіркам я праводзіў незнаёму чарнявую кабету, глядзеў з трывогай услед да туль, пакуль яе крыху нахілена постаць не знікла з майх вачэй. Але адмысловае жаночае аблічча і маруднае хада запомніліся назаўсёды. І па сёння я не забыў, нават, здаецца, і цяпер чую моцны валяр'янавы пах пры нашай хаце, які ў той летні дзень доўга не развейваўся, не знікаў, абуджаў маю дзіцячую думку пра прычыну чалавечага стогну.

Помста

Аксёнчыка засталася адна, як адзінокае дрэва пасрод поля: муж яе памёр, а дзеці, якіх мела аж пяціра, разляцеліся па свеце. Найбліжэй да бацькаўшчыны, ды калі ста п'яцідзесяці кіламетраў ад дому, жыла дачка Паліна, але наведвалася гады ў рады, і то пасля дакуліных, настойлівых матчыных просьбаў у лістах. Спадзяваюцца не нечужы помач і догляд дзіцят староі Анэлі не выпадала, але пакуль што ў яе была сякая-такая сіла і яна неяк абыходзілася без старонніх памочнікаў, чужога саўдзелу ў хатніх і прыхатніх клопатах. Бульбу на агародзе садзіла пад лапату і выкопвала гэтаксама. Толькі калі была патрэба і тады, калі патрабаваліся мужчынскія рукі, клікала суседа Лёніка Паўчыка, маладога хлопца, які працаваў электрамонтэрам і абслугоўваў мясцовую радзёсетку.

Старая Аксёнчыка, хоць і раней была легкавернай і забабоннай кабетай, рабілася яшчэ больш прымхлівай, страхавітай:

уверь час баялася, каб не сурочыць, каб штосьці выйшла не так, як хацелася-жадалася. І яшчэ яна пасля смерці мужа стала вельмі набожнай, малілася ўранку і ўвечары, набыла ў царкве абразок архангела Міхаіла і клала заўсёды яго нанач пад падушкі, бо лічыла, што пад гэткай апекай будзе спакайней, а калі нешта прысніцца благае ці злы дух пачне ў цемры апаноўваць, то свята заступіцца, абароніць, не дасць забраць душу ў пекла.

Анэля ва ўсім бачыла нейкія нядобрыя знакі і папярэджанні, хваравіта рэагавала на ўсялякія непрыемнасці і неспадзяванкі ў снах і наяве. Яна, збянтэжэнная ці трохі напалоханая, не магла даць веры, што на свае вушы чула раскасісты гром над заснежаным полем, а потым імкнулася разгадаць, вытлумачыць, што да чаго, як адгукнецца гэтая прыродная анамалія. Тая ці іншая аказія, вестка ўспрымалася жанчынай востра, чуліва і з трывогай, а галоўнае — усур'ез, як нешта, што вышэй чалавека, яго розуму і волі.

На бязрэ пры Анэлінай хаце зрабіла гняздо сарока, зладзіла ў самай верхавіне, што, як толькі ўсходжваўся večер, трохі нахілялася і гойдалася. З самага рання птушка ўсчыналася лямант: здавалася, яна з кімсьці сварыцца, скандальціць і спускае не дае. Не даючы спакою, сарока трашчала ледзь не ўвесь дзень. Такое суседства з шумнай неўтамоннай птушкай-балаболкай не радала Анэлю. Праўда, сарока сяды-тады ўсё ж некуды знікала, часам нават на некалькі гадзін, што радала. Аднак яна вярталася зноў і, парухваючы спакой, страктала, як надукувала трашчотка. Зляцеўшы шпарка з дрэва, яна апыналася на агароджы, цікавала наўколу сваёй вяртлявай галавою, аднак доўга ўседзець на адным месцы даўгахвостая пранера не магла: ёй патрэбна было ўвесь час быць у руху, штосьці вышукваць. Таму пераскоквала з калка на калок, шыгала па двары туды-сюды, мітусілася пры курыйнай мешанцы, нахабна падскоквала да карытца і, не баючыся, разганяла вераб'ёў, даючы зразумець, хто цяпер тут гаспадыня, і ўсім бойкім, дзёрзкім выглядам, хуліганістымі паводзінамі яна выказвала сваё абурэнне і пагарду: «Бач, жырнуць на чужых харчак! Кыш адсюль!» Здавалася, сарока астаявала на жыхарства побач з Анэлінай хатай усур'ез і надоўга, не адчувала сябе кватаранткай ці гасцінай, пільна аглядала сваё новае месца прытулку, сачыла, што і як тут робіцца.

Старая жанчына ніколі не радалася гэтай птушчы-суседцы і ўспрымала яе прысутнасць як кепскую прыкмету, прадвесце часосці дрэннага, нійначай бяды. Яна, жывучы прымхамі і забабонамі, ведала, што нічога добрага ад гэтай пярэстай верхішчэсткі і сакатухі не прычакаеш, яна можа наклікаць суроку, непрыемнасці. Пры Анэлінай беднасці можна застацца без грошай і зусім згальце, а сёе-тое яна ж трымае на чорны дзень. Або нехта будзе яе няславіць, абгаворваць, чарніць, мяшаючы з брудам. Што і казаць, пляткара хапае, але лепш не трапляць на іх пошасны язык, бо зганьбіць і выпачкаюць так, што не адмыешся. Аксёнчыце падумалася і пра самае найгоршае, што можа прынесці з сабой і напяроччы гэтай птушка-прыблуда: страту, пошасць, згубу. І старая думала пра тое, што не варты болей марудзіць і трыба скінуць з бязрозы звітае сарокай гняздо.

Думка-жаданне кабеты спраўдзілася нечаканна, урэчаснілася без чалавечых рук, старонняй дапамогі. Птушыная хацінка не вытрымала моцнага наіску ночной навальнічнай буры з ветрам і развалілася, рассыпалася. Ранкам Аксёнчыка пабачыла пад дрэвам расцярашаныя пруткі і галінкі, з палёгкай уздыкнула і ўзрадавалася, што ўсё здарылася-адбылося само сабой і не трэба дамаўляцца з суседам, каб скідаць сарочына гняздо.

Ужо Анэля забылася на існаванне сарокі-пасяленкі, калі бярозу прыкметліва і аблюбавалі вароны. Спярыша яны збіраліся на вячэрняй пасядзелкі, сядзічы на галінах, гучна каркалі, быццам абмяркоўвалі апошнія навіны і чуткі. Бліжэй да змы вароны некуды зніклі і ўсё навокал аціхла. Чорнашэрыя птушкі прыляцелі зноў напярэдні і хутка, з веданнем справы змайстравалі

на дрэве некалькі гнёздаў, а потым наваёны па-гаспадарску астаяваліся ў шатах на пастаяннае жыхарства. Яны, быццам акупанты, гучна гергелі, нахабна крумкалі, трывожачы слых прымхлівай староі адзіноціцы, якая з маленства памятала вайну і чорных ды шэрых людзей у вайсковай вопратцы. Нязваных пасяленцаў з іх крыкам і вэрхалам Аксёнчыка ўспрымала як нейкую бяду-насланне, нават пакаранне: гэтыя птушкі-ліхадзейкі не дадуць мірнага, спакойнага жыцця, наклічуць няшчасце. «Ах, каб хаця вайна зноў не ўсчалася ці ліха якое не прыбілася», — скрушна думалася кабета.

Невясёлая, спахмурнелая Аксёнчыка з самага ранку падалася да Лёніка Паўчыка і ўгаварыла яго паскідаць гнёзды з дрэў, паабяцала, што ў даўгу не застанецца, аддзачыць. Вярнуўшыся з працы, ён прыйшоў да хаты староі суседкі з даўжэнным кіем у руках, заскочыў на дрэва, залез па ім як мага вышэй і па чарзе паспорваў шапкападобныя гнёзды з адкладзенымі ў іх яйкамі. Вароны спужана гучна каркалі і, рагуючы, падхопліваліся і кідаліся з крыкам-лямантам наўцёкі. Адна невялічкая варона доўга кружыла над бязроў: то набліжалася, то аддалася, то зноў, махаючы крыламі, падлятала да дрэва, быццам не даючы веры, што яе гняздо-прытулку больш няма, а мо яна са шчымым болям і сумам развіталася з хацінкай, дзе ёй не суджана было прычыкаць дзетак. Сусед зрабіў сваю справу даволі хутка на радасці і ўцеху Аксёнчыка, якая стаяла і сачыла, як разбурэнныя гнёзды падаюць долу. Старую нішчасную кабету можна было зразумець: гэтыя чорныя істоўты даймалі і спараджалі душэўны неспакой, забіралі на дасвецці сон, наганялі трывогу і нават страх з прадчуваннем часосці жудаснага. Гледзячы на бярозу з гідкім ёй вараннем, яна жагнчалася, накладваючы на сабе правай рукой крыж.

Калі б Лёнік Паўчык ведаў, чым можа скончыцца знішчэнне вароніных гнёздаў, то мо дзесяць разоў добра падумаў бы і разважыў як след, ці пагаджацца на просьбу Аксёнчыкі і неабачліва хапацца за кій, каб чыніць птушчым шкodu. Аднак зрабіў тое, што зрабіў, пакінуў птушчак без жылга-прытулку, а галоўнае, пазбавіў нашчадкаў — дзетак-варанятка.

Назаўтра Лёнік працаваў непадальк ад Анэлінай хаты, наладжваў, рамантаваў, сувязь з радзёкоўкай. Прамыцаваў да ног жалезныя кіпцюры і з іх дапамогай узлез на верхавіну сьлупа, пачаў зачышчаць кончык драціны, што, як высветлілася, лопнула пры самай чашцы і ледзь трымалася. Лёнік не паспеў заўважыць, як на яго раптам наляцела, атакуючы, зграя варон. Птушкі дзаябілі хлопца ў галаву, і ён, засланяючы твар рукамі, баўўся, каб якая-небудзь не пацэпіла ў вока. Спусціцца па слупе, як заўсёды, ён не здолеў, зляцеў адтуль, амаль з самага верху, і ўпаў на спіну, а ўсё таму, што надзейна не прымацаваў сабе, страціў професійны ахоўны рэфлекс, паспадызьяўся на «авось», на тое, што там, на верхатуры, не затрымаецца: мігам прыкруціць дрот і назад. Ну і самае галоўнае — хіба ён мог прадбачыць гэты напад крылатых разбойнікаў, пакрыўджаных бесхацінцёў. Незвычайны ўчынак, як здавалася, звычайныя птушак, нейкіх там варон каштаваў Лёніку пералому хрыбетніка.

Хлопец ляжаў у гіпсе, нібы мумія фараона, пакутаваў, няхутка ачухаўся ад цяжкай траўмы. Цяпер не мела сэнсу неяк апраўдавацца, не было перад кім вінаваціцца, хіба што ён мог наракаць на самога сябе. За ўчыненую помсту небарак Лёнік лаў і праклінаў варон, які нейкую погань, нечысць, нешта самае гадаснае на свеце. Калі выходзіў на мільчых з хаты, яго нагнаў агаломшыла карканне на дрэве: плямістая чорная варона кося пазірала бліскучым вокам, нібы яна ўвесь час сядзела тут і чакала свайго крывіўніка. «Прэч, нягодніца!» — моцна ўзрушыўся гневам хлопец, і каб што было пад рукамі, то адразу ж папусціў бы ў гэтае ненавіснае каркала. Але дарма: вароны і след прастаў, як быццам яна тут і не сядзела, не выказвала ганьбы ці набаёлай скаргі. Хто яна, гэтая прыхатаная птушка: хваря чалавечых забабонаў ці вясцунка бяды?

Ад здзейсненага да задуманага

Паколькі жыццё Уладзіміра Жылкі (1900—1933) звязана з рознымі краінамі, збор біяграфічных матэрыялаў, якім актыўна займаліся даследчыкі (найперш Уладзімір Калеснік) і родныя паэта, пачынаючы з 1960-х гг., быў звязаны з шэрагам цяжкасцей аб'ектыўнага характару.

У 1967 г. Людміла Краскоўская (1904—1999), супрацоўніца Славацкага нацыянальнага музея (Браціслава), перадала ў Беларусь рукапісныя зборы, якія У. Жылка пакінуў ён на захаванне перад сваім выездам у Мінск, прыняццем савецкага грамадзянства ў 1926 г. Унікальныя гістарычныя дакументы, што атрымалі назву «пражскі архіў», працяглы час захоўваліся ў брэсцкім прыватным зборы У. Калесніка, сталі факталагічнай асновай яго кнігі «Ветразі Адysesя. Уладзімір Жылка і раматнычна традыцыя ў беларускай паэзіі» (Мінск, 1977), шэрагу іншых публікацый. Пасля смерці даследчыка яны былі перададзены ў Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва (БДАМЛМ), у адкрыты доступ мастацтвараў (БДАМЛМ), у 1960-х — пачатку 1990-х гг. Такім чынам паўстаў комплекс дакументаў, які ілюструе не толькі творчасць і біяграфічныя эпизоды У. Жылкі, але і пошукавую дзейнасць па выяўленні і зборы матэрыялаў да жыццяпісу пісьменніка. Паколькі архівы паэта мінскага перыяду амаль поўнасцю страчаны, зборы БДАМЛМ даюць унікальную магчымасць рэканструяваць некаторыя фрагменты творчай майстэрні, разгорнутай у часе, улічваючы, што многія з планаў рэалізаваліся не адразу, а некаторыя вершы дапрацоўваліся пасля з'яўлення іх першапублікацый.

У часопісе «Узвышша» (1928, № 5) апублікаваны два вершы У. Жылкі: «***Будзь бласлаўна, мая маладосць» і «Развітанне». Суседства твораў наводзіць на меркаванне пра своеасаблівы мастацкі тэкставы дыспыт. На карысць гэтага гаворыць тэматыка і арыгінальная архітэктоніка вершаў, іх моцны пачуццёвы складнік. Да таго ж заключныя подпісы аб часе і месцы стварэння — «Жнівень, 1928. Вёска Лісічына» — можна аднесці да абодвух.

Не такім зладжаным быў далейшы публікацыйны лёс. У зборніку «Пожні» (Мінск, 1986), верш «***Будзь бласлаўлена, мая маладосць» пададзены ў суседстве з іншымі паэтычнымі творами 1928 г.: «***Млынар заставіў застаўкі», «Каханню нічога не трэба», «Над калыскаю». Такое ж суседства, але не ў аналагічнай паслядоўнасці, захавана ў зборніку «Творы» (Мінск, 1996). Такім чынам, верш «Развітанне» не трапіў у падборку разам з творами-аднагодкамі ў абедзвюх кнігах, падрыхтаваных У. Калеснікам, вядучым жылказнаўцам.

Можна меркаваць, названыя паэтычны твор не падыходзіў для шэрагу выбраных з-за сваёй вобразна-выяўленчай зацменнасці. Карэбля пад ветразямі адносіць чытача ў няпэўныя гістарычнае мінулае, пры гэтым лірычнага героя даволі цяжка суаднесці непасрэдна з аўтарскім «я», а для іншых ідэяна-тэматических прывязак няма больш-менш дакладных падказак-каардынат. Пры гэтым у вершы гукаць страсці амаль шэкспіраўскага маштабу.

Верш «Развітанне» — прыклад форматворчых эксперыментальнага паэта, дакладней — праходжання ім еўрапейскай версіфікацыйнай школы. Ва ўзвышаўскай публікацыі ён прэзентаваны пад назвай-падзагалоўкам «Lai». Вершаваная форма «ле» была распаўсюджана ў Францыі і Германіі ў XIII—XIV стст. (росквіт звязваецца з іменем Гільёма дэ Машо).

Аўтарам гэтых радкоў выяўлены ў фондах БДАМЛМ рукапіс «Развітання», які датуецца 1924—1925 гг. і служыць



З фонду Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі.

Уладзімір Жылка (у цэнтры) з Мсціславам і Сяргеем Краскоўскімі. Мінск, 1928(?) г.

прыкладам наяўнасці папярэдняй, пражскай рэдакцыі твора ў яго чарнавыя варыянцы. Дзеля візуалізацыі аналізу дзвюх крыніц прывядзём поўны тэкст верша паводле ўзвышаўскай публікацыі 1928 г.:

Развітанне (Lai)

*Пара! Ня моўкне хвалі гамонка,
Спявае вецер свежа, гонка
І ветразь плешча — Адплывай!*

*Цалуў ў апошні моцна, звонка, —
Мой сум, як золата пярсцёнка,
На сэрца лёг і цісне ўкрай.*

*Але трывог ня ўбачаць вонках,
Хоць вочы — светлая палонка, —
У іх адна, адна чытай.*

*Насупраць мне з імглы пялёнкай
Паўстане бур адхлань — прадонка
І бура вытесціць адчай.*

*Але хай машта квіліць тонка,
І ўспамінаецца старонка,
І мора пеніцца няхай, —*

*Затым, што мужны будз, жонка,
Вярнуся я; а ты ў ваконка
Цікуў і цюту ткліва дбай.*

*З далёкіх надарож, мая сасонка
Я прывязу суровых вод звыйчай,
І сэрца вернае, і ў тронках
Вось гэтых, гэты нож... бвай!*

Жнівень, 1928.
в. Лісічына.

Рукапіс верша, што захоўваецца ў фондах БДАМЛМ (ф. 161, воп. 3, спр. 157), мае назву «Развітанне Пенелопы» (расчытка У. Калесніка і аўтара гэтых радкоў), якая адразу мяняе ракурсы яго прачытання і асэнсавання, дазваляе падключыць шырокі прасторава-часавы літаратурны кантэкст. Відавочна, што аўтар планаваў сумясціць дзве адрозныя традыцыі: міфалогію і ліра-эпіку Антычнасці («Адysesя» Гамера) і захадне-еўрапейскую вершаваную культуру Сярэднявечча.

Старонка рукапісу, які аналізуем, у параўнанні з іншымі архіўнымі дакументамі У. Жылкі, прадстаўляе візуалізацыю этапу творчай задумкі. Звычайна ў цэнтры аркуша размяшчалася чарнавая тэкставая аснова будучага верша, збоку фіксаваліся падабраныя рыфмы, потым пропуск ад цэнтра старонкі, а ў самым канцы — ключавыя фінальныя радкі твора.

Зачыны, экспазіцыйны этап адлюстраваны ў наступным ўрыўку (закрэсленыя аўтарам словы ўзяты намі ў дужкі): «Пара — дзьме вецер прудка, гонка, // У ветразях заводзіць (звонка) тонка // І плешча хваліў — адплывай. // І я гагоў». Чарговае чатырохрадочкае працэ на рэканструкцыю першапачатковай аўтарскай устаноўкі на дыялагізаную

форму верша, пры гэтым заключны радок уяўляе сабой найбольш зацменнае месца з пункту гледжання яго расшыфроўкі і семантыкі асобных слоў і выразаў: «З рукі не выпусціш ты тронкі, // Цябе паклікала старонка, // Цалуў (апошні) дужа, звонка // Не пабднеш, не ўпарай». (У лістах да Антона Луцкевіча паэт неаднаразова называў свае вершы «лірычнымі п'ескамі», падмацоўваючы такім чынам наяўнасць драматургічнага пачатку ва ўласнай паэтычнай творчасці.)

Далейшае двухрадочкае ў нязмененым выглядзе перайшло ў рэдакцыйны верша 1928 г.: «Мой сум, як золата пярсцёнка, // На сэрца лёг і цісне ўкрай».

Наступныя радкі рукапісу варта аднесці да апрабачальных форм адной вынікаючай канструкцыі: «Ды болю твар не выдасць (вонках)» — «Але не выдам боль свой» — «Але не ўбачаць сум мой вонках».

Завяршальны ў ключавой канструкцыі тэксту радкі («Хоць вочы светлая палонка, // У іх адзін, адзін чытай») люстраным чынам пераклікаюцца з узвышаўскай рэдакцыяй, але адрозніваюцца ад яе лірычным героем-прамоўцай.



З фонду Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры.

Уладзімір Жылка (стаіць другі справа) з сябрамі літаратурна-мастацкага аб'яднання «Узвышша». Мінск, 1928 г.

У завершаным выглядзе гэта ўжо не «яна» (Пенелопа), а «ён» (дакладней — «я»): «Хоць вочы светлая палонка, — // У іх адна, адна чытай».

Пасля пропуску ў цэнтры аркуша зафіксаваны заключныя радкі: «Пачну какаць, глядзець у ваконка. // Вярнешся ты, мая сасонка, // Мой пераможны вой — бвай!». Затым, пасля закрэслівання, фінальныя словы зменены: «Вярнешся ты — ципер бвай!». Завяршальныя акорды ўзвышаўскай рэдакцыі верша вытрыманы ў духу шэкспіраўскіх жарсцей: «З далёкіх надарож, мая сасонка // Я прывязу суровых вод звыйчай. // І сэрца вернае, і ў тронках // Вось гэтых, гэты нож... бвай!».

Збоку аркуша, запоўненага алоўкам, чарнілам пазначана рыфма «заслонка — жонка», ніжэй «пялёнка» і «вернасць пільнаваць».

Высвятленне абставін, дакладная лакалізацыя месца напісання верша «Развітанне» сталі магчымымі ў ходзе сістэмнай працы аўтара гэтых радкоў са зборамі БДАМЛМ, у якіх прадстаўлены вынікі шматгадовай пошукавай дзейнасці літаратуразнаўца Уладзіміра Калесніка (Брэст), брата паэта — Барыса Жылкі (Слуцк), а таксама яго дачкі — Наталлі Лазаравай (Полацк).

На нашу думку, У. Жылка надаваў вялікую ўвагу міфапаэтызацыі ўласнай творчасці, найноўшага нацыянальнага пісьменства. Пры гэтым немалаважную ролю адыгрывала географія маладой беларускай літаратуры, звязаная з еўрапейскімі культурнымі цэнтрамі.

Пад многімі вершамі, напісанымі ў чэшскі перыяд і апублікаванымі ў розных краінах (Польшча, Латвія, Савецкі Саюз), месцам напісання значыцца выключна Прага (горад Францыска Скарыны, пачатку беларускага кінадрукавання). Пераключэнне тапанімічнай факсуіроўкі са сталічнай Прагі на правінцыяльнае Лісічына можа сведчыць на карысць новых жыццёвых светапоглядных карэкціровак паэта, а таксама дазваляе фіксаваць плённы перыяд у яго творчай дзейнасці.

У сувязі з тым, што практычна ўвесь архіў У. Жылкі мінскага перыяду страчаны, а ўзнаўленнем жыццяпісу даследчыкі творчасці і родныя паэта заняліся амаль праз 35 гадоў яго вымушанага забыцця, этапы і фрагменты асветлення біяграфічных эпизодаў бачацца нам асабліва вартымі ўвагі.

У канцы 1960-х гг. абставінамі твора цікавіўся У. Калеснік, распытваў пра гэта ў брата паэта — Барыса. У лісце ад 13 красавіка 1969 г. той адказаў: «Наконт верша «Развітанне», то я Вам пісаў ужо раней, што мой другі брат Алег настаўнічаў у в. Лісічына, то ён ездзіў з нейкімі двума таварышамі к Алегу ў гасці, гэта за ст. Крупкі Халопеніцкага р-на па тагдышняму»...



Праведзеныя намі архіўныя росшукі, параўнальныя аналіз апублікаванага тэксту з выяўленым рукапісам, падключэнне эписталярнай спадчыны дазволілі ўзвусціць у перспектыве міждyscyплінарных даследаванняў у дачыненні да жыцця і творчасці Уладзіміра Жылкі, чыя біяграфія — адна з найбольш складаных для факталагічнага ўзнаўлення. Праца падобнага роду дазваляе актуалізаваць напрацоўкі папярэднікаў, увагу да культуры і метады даследчыцкай, архіўна-пошукавай дзейнасці.

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук

Быць чалавекам ва ўсім

Нам гады — паўбяды. Гэта няпісаная правіла для тых сапраўдных пісьменнікаў, якія, не звязваючы на ўзрост, працягваюць працаваць творча плённа. Нягледзячы на тое, што здароўе зусім не тое, якім было раней. Яно не проста падводзіць, а нярэдка падносіць такія сюрпрызы, што застаецца толькі выстаць. Аднак талент не збіраецца з гэтым мірыцца. Дрымота яму не падуладна, яму хочацца і далей раскрывацца. Сказанае цалкам падыходзіць да Георгія Марчука. Ён напісана восем раманаў, 50 п'ес, столькі ж казак, 100 навел, 5 кінасцэнарыяў, звыш 400 афарызмаў. Хоць, прабачце, раманаў нават больш, у чым пераконнае кніга прозы «Летний дождь», якая выйшла нядаўна.

Сава Дым і яго джунглі

Калі коротка, літаральна абзначыць яе змест, — гэта ранейшая аўтарская споведзь. Перад часам і людзьмі. А яшчэ і перад самім сабой. Незалежна ад таго, вядзецца апавяданне ад першай асобы ці ад трэціх, падзяляе сам пісьменнік пазіцыю героя ці не. А то і нават асуджае. Ёсць жа яшчэ ўнутраная пазіцыя апавядальніка, што выяўляецца ва ўсёй канцэпцыі пэўнага твора. Добра адчуваецца гэта і ў рамана «Сава Дым і яго жанчыны».

Раман чымсьці набліжаецца да любоўна-авантурнай разнавіднасці гэтага жанру. Галоўны герой твора ў сваёй захопленасці прадстаўнікі прыгожай паловы чалавецтва блізкі да сусветна вядомага Казанова. Дон Жуан сваімі паводзінамі таксама блізкі яму. У пэўнай ступені яны бы родныя браты. Зразумела, з часавым праемежкам у дзясяткі гадоў. Сава, як і яны, лёгка знаходзіць паразуменне з чарговай каханкай. Пры гэтым таксама асабліва маральна не пераборлівы.

Аднак Георгія Марчука цікавяць не столькі прыгоды на любоўным фронце яго персанажа, хоць пры гэтым аўтар дасягае не проста займальнасці, як гэта, відаць, у прыватнасці, тады, калі Дым вымушаны пры нечаканым з'яўленні мужа сваёй чарговай каханкі хавацца ў пакоі яе паралізаванай маці. На першым плане ў раманае праблема маральна-этычнага плана. Па сутнасці, раскрываецца кардыяграма душы аднаго з тых, хто прывык ісці па жыцці лёгка, не абдыржарваючы сябе пакутамі сумлення.

Пісьменнік праўдзівы з самага пачатку, калі паказвае будучага лавеласа. Маленства Савы не шмат у чым адрознівалася ад маленства іншых дзяцей. Хіба што даваўся на хутары. Як і шмат каму з вясковых дзяцей, яму хацелася ў горад, каб хутчэй адчуць сябе чалавекам. А гэта, у чым быў перакананы, дасягнуць на сяле немагчыма. Не тая атмасфера, каб даказаць, чаго варты. У тым ліку і ў адносінах з жанчынамі.

Толькі горад не збіраўся сустракаць яго з абдымкамі. Давялося нават адмовіцца ад мары стаць студэнтам — чаго вельмі не хацелася, — а вяртацца дамоў, на хутар. Гэта, канешне, у яго планы не ўваходзіла. Значыць, заставалася любоў ці цаной прыстасоўвання да абставін. Каб выжыць у чужой стыхіі, выстаць. Быць пераборлівым не выпадала, даводзілася браць тое, што можна ўзяць. Так і апынуўся Сава Дым на кватэры ў сваяка, які халасцяваў, але ад адзіноцтва не сумаваў.

Кардыяграма душы галоўнага героя — гэта адначасова і анатомія яго сумлення. Дзіця вёскі, Сава Дым спачатку спрабуе працівіцца ўсёдазволенасці, пэўны час адчувае вярну перад школьнай сярбоўкай Галія, якую па-сапраўднаму кахаў. Аднак незаўважна пачаў здраджваць ёй. Праўда, пакуты сумлення гнялі яго нядоўга. Яшчэ адна сустрэча, што скончылася амурнай перамогай Савы. За ёй — наступная. І яго стала не пазнаць. Душа лавеласа-пачаткоўца пачала дваіцца. Для Галі па-ранейшаму заставаўся спагудлівы, уважлівы, чулы, а для іншых... Маладоўца дзесяці адзін раз — такая думка ўсё настойлівей авалодвала ім.

І Сава спышаўся выкарыстаць гэты. Настаў момант, калі пераступаў апошні парог прыстойнасці. Атрымаўшы ад дзяўчыны ўсё, чаго хацеў, кідаў яе на волю лёсу, не жадаючы, каб з'явілася дзіця.

Пашыраючы рамана «Сава Дым і яго жанчыны» прасторавыя межы сваёй прозы, Георгій Марчук свядома выбраў Мінск. Вялікі горад адкрыў для яго шырокае мажлівасці глыбокага даследавання розных характараў. Не ў апошнюю чаргу творчай інтэлігенцыі, а менавіта ў яе асяроддзі і апынуўся Сава, калі ўладкаваўся працаваць на кінастудыю. У гэтым кірунку аўтару твора ўдалося шмат. Ён скрупулёзна аналізуе, як высокія намеры не заўсёды ўвязваюцца з нормамі маралі, як асобныя з тых, хто мусіў бы па логіцы з'яўляцца ўзорам прыстойнасці і дабрачыннасці, прапаведуюць адно, а робяць другое. Што ўжо казаць пра Саву, якому хацелася ва ўсім быць падобным на іх, у кім бачыў свой ідэал.

Жыццё нічому добраму яго не навучыла. Па той проста прычыне, што ён і не жадае засвойваць нейкія ўрокі. Ды на іх і не здатны. Калі што і можа, то гуліва зазначыць сваёй першай каханцы Леакадыі, якая паспела стаць ужо бабуляй: «Ды ведаеш, разгубіўся, забягаўся ў джунглях жыцця, якое чамусьці называюць светлым», і прызначае ёй спатканне. Не хоча зразумець, што не само па сабе жыццё ў гэтым вінавата, а тое, што ён аказаўся вольна вучнем. Не прасторы вабілі яго — воля адчуваў сябе якраз у джунглях, якія сам і ствараў.

Зацішак перад бурай

Разумеючы, што беларускай прозе часам бракуе дынамізму дзяснян, сюжэтнай займальнасці, Георгій Марчук у сваёй творчасці паспяхова гэта кампенсуе. Гэта відаць і па рамана «Сава Дым і яго жанчыны». Не выключэннем стаў і раман «Цёплы дождж» (у назве кнігі ўзяты крыху іншы варыянт — «Летний дождь»). Праўда, пачатак яго строга рэалістычны, у нечым, можа, і празмерна. Пачынаеш чытаць — і ствараецца ўражанне, што аўтар імкнецца як мага больш сказаць пра персанажаў пры абмежаваным выкарыстанні вобразна-выяўленчых сродкаў.

Гэта відавочна літаральна з першага твора. Спачатку заўважыла, што з мужам нешта не так, «Вольга Гаўрылаўна, жонка сямідзесяцігадовага мастака Пятра Пятровіча Краўчука». Ён і так быў «ад прыроды замкнёным, неразгаворлівым, педантычным у адносінах з людзьмі, асцярожным у словах, ён ніколі не казаў кепска аб работцах калег і таксама рэдка з захапленнем выказваўся аб іх палатнах. А цяпер зусім здзічэў, замкнуўся ў сябе». Розныя прычыны гэтаму знаходзіць Вольга Гаўрылаўна. Адны, разабраўшыся, адмаўляе, іншыя, які высьвятляюцца, маюць пад сабой падставу.

Не толькі яна адна знаходзіцца ў роздуме, але і тыя, з кім Пётр Пятровіч стаесяца. Асабліва гэта тычыцца людзей, якія, як ён, маюць дачыненне да культуры. Ці не ў першую чаргу — брат яго жонкі кампазітар Валадзіслаў Чарнаву. Ён таксама не вельмі ўпэўнена адчувае сябе ў новых умовах. У большай ступені ў эканамічных, калі сапраўдны высокамастацкія

твory не запатрабаваныя. Іх не бяруць у мастацкія салоны і музеі, няма і ахвотных купляць для сваіх калекцый.

Аднак чым далей чытаеш твор, тым больш упэўніваешся, што такая мастацкая мера аповеду выбрана спецыяльна. Асмелюся параўнаць гэта з тым зацішкам, што звычайна назіраецца перад бурай. У персанажаў рамана «Ціхі дождж» таксама не ўсе спакойна, як падаецца на першы погляд. У іх таксама будуць страсці, хоць і не роўныя тым, як у Савы Дыма. Захапленні, якія вырываюць са



звыклых абставін. Але на першым плане для Георгія Марчука — высвятленне сапраўднага месца мастака ў наш н-просты час. Пэўная няўпэўненасць, што з'яўляецца з-за гэтага, вядзе да напружання ў асабістым жыцці.

«Ціхі дождж» як ачышчэнне

У сюжэце твора, у характэрных герояў, у адлюстраванні падзей, у выкарыстанні вобразна-выяўленчых сродкаў — ва ўсім адчуваецца рука вопытнага празаіка. Пры заданні можна лёгка заўважыць, наколькі ўмела Георгій Марчук працягвае традыцыі найлепшых сваіх папярэднікаў у беларускай літаратуры. Ды і не толькі ў ёй, але і ў рускай, прытым і класічнай. Але Георгій Марчук сам па сабе арыгінальная творчая асоба.

Урадавала і тое, што ў рамана «Цёплы дождж» ён знайшоў цікавы вобраз гэтай прыроднай з'явы. «Цёплы дождж» — называецца і адна з карцін Пятра Краўчука, навяяная ўспамінамі маленства, вёскай, у якой нарадзіўся. Каму ні паказвае яе, усё ў захапленні. Сярод іх — і далучэння да мастацтва, прынамсі, да выяўленчага, што для Пятра Пятровіча вельмі важна. Ды больш ўразіла меркаванне яго брата. Сцяпан не толькі далёкі ад усіх гэтых «ізмаў» — ён як чалавек апусціўся.

І вось знаёміцца са згаданай карцінай. Пазнае сябе, тады дзесяцігадовага хлопчыка, суседскую дзяўчынку, сваю бабулю. Бачыць усё гэта — і ў яго душы адбываецца той унутраны паварот, дзякуючы якому разумее, што не так жыве, як трэба. Здрадзіў сябе ранейшаму — чыста, шчыраму. Душэўным усплёскам гучыць прызнанне, што нагадвае споведзь нявіннай душы, якую зламалі абставіны. А таму і зламалі, што слабы характарам аказаўся, не працівіўся ім, калі яшчэ можна было спыніцца ў сваім маральным падзенні: «Пеця, гэта ж я! Праўда? Бо ўсё гэта было: і неба, і сонны, і грывы, і цыганскі дождж. Мы тады стаялі пад дажджом, а бабуля сядзела на пяньку. І так атрымаўся, што на адну яе шчаку падалі кроплі, а на другую — сонечны

праменьчык, — успамінаў Сцяпан. Ён павярнуўся да брата і сказаў: — Пецька, — я падонак. Я прадаў таго пацана... Ганьбую сваю вёску, зямлю. А ён жа, — паказуў пальцам на хлопчыка, — марыў тады аб космасе, радаваўся жыццю, любіў бабулю. Я падонак... Даруйце мне, людзі».

Радзіма без малой радзімы немагчыма

На шчасце, Пётр Краўчук да такога стану не дайшоў. Тым не менш душэўны крызіс, прафесіянальны тупік у яго навідавоку. Безумоўна, гэта можна выглумачыць тым, што адбываецца з героем апавядання Міхася Стральцова «Сена на асфальце». Толькі падобнае меркаванне будзе памылковым. Герой рамана «Цёплы дождж» — не з тых, хто жадае прывіраць вёску і горад. І не столькі на-сталавоў аб ёй не дае яму спакою.

Прычына яго душэўнай неўтаймаванасці іншая. Незаўважна для сябе адчураўся не толькі малой радзімы, але і ўвогуле родных каранёў. Гэтае далучэнне да іх не залежыць ад таго, дзе чалавек жыве: у горадзе ці вёсцы. Яскравы прыклад таму — Сцяпан. Ён хоць і селянін, але сярод блізкіх людзей не знайшоў сябе. Ступіў на бытаны шлях, які прыводзіць да разбурэння асобы.

Без апірышча родных каранёў кожны, хто бо ён ні быў, страчвае важную для сябе аснову. Нават той, хто, здавалася б, дасягнуў у жыцці імята. Ва ўсім разе тады, да чаго ён імкнуўся. Прыклад — лёс Івана Каляды, які, паехаўшы ў ЗША, стаў Джонам. Аднак, вярнуўшыся ў Беларусь праз некалькі дзясяткаў гадоў, зразумеў, што лепшай зямлі на свеце няма, чым родная Беларусь.

Так паступова ў раман «Цёплы дождж» уваходзіць тема малой радзімы, якая ператвараецца ў больш значны вобраз — усёй Радзімы. Хоць, зразумела, яе без заміланання радзімай малой быць не можа. Яна проста страціць сваю першавартасную аснову.

Задумацца над гэтым прымушае брат жонкі Краўчука Валадзіслаў Чарнаву. Яму таксама няпроста прывыкаць да новых абставін, што склалася, калі браць шырока, у сферы культуры, але Валадзіслаў Гаўрылавіч, як ніхто іншы, зразумеў прычыну яго душэўнага неспакою і духоўнай неўладкаванасці.

Пётр Краўчук — традыцыяналіст па адлюстраванні рэчаіснасці, а карціны, напісаныя ў такой манеры, рэдка запатрабаваныя. Таму і раіць яму: «[...] чаму б табе не падарыць роднай вёсцы дзясяткі карцін для галерэй? Падумаў... Класік Сталінскага раёна Пётр Краўчук... Галерэя Краўчука... Як гучыць? Экскурсіі з усяго раёна... Вось твой уклад у славу роднай вёскі, раёна, а значыць, і Беларусі».

Кніга «Летний дождь» выйшла ў серыі «Женские судьбы». Ужо самай назвы яе дастаткова, каб упэўніцца, што перавага аддаецца твора, зместам сваім звязаным з узаемаадносінамі Яе і Яго. Раманы Георгія Марчука, дзякуючы сваёму высокаму псіхалогізму, глыбокаму пранікненню ў характары персанажаў, праўдзіваму раскрыццю людскіх лёсаў, годна прадаўжаюць яе. Хацелася б звярнуць увагу і на такі аспект. Вокладка гэтых кніг у пэўнай ступені традыцыйная, як кажуць, без нейкіх выкрутстваў. Але менавіта гэтым і вабіць. Ёсць і тое, што самы выданыя вылучае сярод іншых, якія з'яўляюцца цяпер. Тэкст набраны на дыхтоўнай афсетнай паперы, а пераплёт не склеены, а сшыты. Не толькі цікава чытаць, а яшчэ можна быць упэўненым, што пры карыстанні кніга не распыліцца.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Радасць жыцця

Досвітак

Так атрымалася, што на выстаўцы «Мінскі настрой» ранак сустракаецца толькі аднойчы, прынамсі, відавочны, ясны ранак. Гэта работа «Раніца ў гарадскім пакоі» (1999) Мікалая Бушчыка,



Мікалай Бушчык
«Раніца ў гарадскім пакоі», 1999 г.

мастака з пазнавальным творчым почэркам, які вельмі ўдала эксперыментуе з формай і фарбамі. Часта ён адыходзіць ад канкрэтыкі, але не сыходзіць у абстракцыю, не захпляецца выключна канструкцыяй. Колер, рытм пануюць на палатне, робячы яго жывым, рухавым.

Мікалай Бушчык распавядае пра навакольны свет, прытым раскавае гледачу толькі тое, што ён не ведае, што не заўважае сам. Што, напрыклад, звычайнай цяжка знайсці вакол, ды і ўнутры сябе? Найперш — гармонію. І нават «Раніца ў гарадскім пакоі» даводзіць гармонію паўсюль. Яна пануе і на звычайнай хатняй кухні, адкуль сям'я збіраецца крочыць у новы дзень, і за акном, дзе безаблічныя шматпавярховкі ўтвараюць дзіўную лесвіцу. Туды, куды яна вядзе, і накіроўвае свой задумлены позірк адзін з герояў карціны. Напэўна, з надзеяй — дзень толькі пачынаецца. Прынамсі, хочацца так думаць.

Поўдзень

Асобная частка экспазіцыі прысвечана творчасці Анатоля Тычыны. Апошнім часам сталічнага гледача актыўна

знаёмяць з яго спадчынай. Цяпер жа прадстаўлены літаграфіі, лінаграфіі і акварэльныя замалёўкі горада (1970—1980-х гадоў). Мастак паказаў горад так, як гэтага не рабіў ніхто, — яго Мінск цалкам рэальны і ў той жа час паўстае горадам-марай, ён падыходзіў да сюжэтаў з пункту гледжання дакументальнай праўды, але дадаваў часцінку выдумкі, фантазіі. Адчуваецца гэта на ўзроўні настрою — Мінск на яго аркушах поўны святла, свабоднай, адкрытай прасторы, цеплыні. Нават калі адлюстроўваецца зіма, нават калі гэта адносна змрочная атмасфера чорна-белай графікі, усё роўна адчуваецца надзея. «Новы Мінск. Над ракой Свіслаччу» (1954), «Мой горад» (1967), «Чыжоўка будзецца» (1968), «Над старажытнай Нямігай» (1968), «Паркавая магістраль. Мінск» (1968), «Мінск пашыраецца» (1968), «Ля парку Чалоскінцаў. Лыжніцы» (1973), «Камсамольскае возера» (дата стварэння не пазначана), «У двары» (1974—1976) — на працягу доўгіх гадоў Анатоль Тычына паказваў будні пасляваеннага горада. Паўсюль — светлы дзень, паўсюль — радасць жыцця, паўсюль — спадзяванне на безжурботную будучыню.

Такі ж «мінскі настрой» перадае калега Анатоля Тычыны графік Сямён Герус. Прадстаўлены яго работы «Гандлёвая набярэжная» (1970), «Адраджэнне» (1972), «Плошча Леніна», «Ленінскі праспект» (1972), «У Дзень Перамогі» (1984), якія падаюцца сапраўдным упрыгажэннем



Работы Анатоля Тычыны ў экспазіцыі.

экспазіцыі. Лаканічныя, стрыманыя, месцамі крышачку строгія, яны выяўляюць вобраз Мінска, які памятаюць ужо нямногія. Савецкі горад паўстае з руін — магчымасць перадаць такі сюжэт была надзвычай каштоўнай. У дапаўненне да тэмы — афорт Лазара Рана «Мінск будзецца» (год стварэння не пазначана). Работа болей метафарычная,



Сяргей Кірушчанка «Вялікі футбол», 1989 г.



Фёдар Бараноўскі «На будоўлі», 1972 г.

чым папярэдне згаданыя. Тут яшчэ адчуваецца боль, смутак, страта... Мастак, вядомы найперш серыяй «Мінскае гэта», валодаў асаблівым светаадчуваннем, па-іншаму адлюстроўваў жыццё. Каштавала гэта вялікіх намаганняў.

Там, дзе квітнеючы Мінск, дзе светлы дзень, — там і маладоё жыццё. Даволі шмат работ адлюстроўваюць працоўнага чалавека, моладзь, якая дорыць свае найлепшыя гады роднай сталіцы. Яркі прыклад — знакамітыя карціны «На будоўлі» (1972) і «Брыгада» (1985) Фёдара Бараноўскага. Мастак быў схільны да экспрэсіі, таму яго работы адрозніваюцца адметнай манерай — кантрастам, яркасцю, дзіўным кампазіцыйным ладом. Зусім іншы творца — Андрэй Задорын. Яго «Лета» (1987), дзе паказаны хлопчук і сабака каля ганка нейкага буйнога будынка, вельмі зацінае, утаймаванае, нечым абмежаванае... Нязвыклы погляд для айчыннага жывапісу.

Вечар

Згодна з творами экспазіцыі, вячэрні Мінск — улюбёная тэма мастакоў мінулага стагоддзя. Найперш таму, што з яе дапамогай можна было паказаць выразную радасць працаўніка, які адпачывае, які святкуе. Красамоўнае палатно — «Вечар адпачынку» (1973) Аляксандра Пуцэйкі — скарыстана нават у афішы — настолькі гэта падаецца пераканаўчым сюжэтам.

Закранаецца таксама тэма спорту — гэта быў і ёсць адпачынак для многіх заўзятараў; матчы, гульні, спарторніцтвы становяцца нагодай для святкавання цэлымі краінамі. Увазе гледача — «Вялікі футбол» (1989) Сяргея Кірушчанкі, «Нядзельны матч» (1983) Валерыя Юзвук. У гэты ж шэраг цудоўна ўпісваецца палатно Барыса Аракчэва «Вячэрні Мінск. Палац спорту» (1967). Знакавае для мінчан і гасцей горада месца вельмі часта выяўляецца мастакамі і, натуральна, фатаграфамі. Але тое, наколькі адметна гэта робіцца, — залог поспеху ці няўдачы. Існуе істотная колькасць пейзажаў Нямігі, якія можна лічыць няўдалымі, другараднымі. Магчыма, некалі на іх звернуць увагу — калі спатрэбіцца чарговае сведчанне асаблівасцей таго ці іншага перыяду, калі ўзнікне неабходнасць пацуць шматталоссе, калі з'явіцца нагода пералгледзець здзейсненае і забытае. Можна... Той жа «Вячэрні Мінск. Палац спорту» Барыса Аракчэва нячаста дэманструецца гледачу. А дарэмна — карціна выканана ў такой гаме, напоўнена такімі адценнямі, што запамінаецца з шэрагу іншых на тэму.

Вечар — найлепшы час для спатканняў, нібыта сцвярджае Ізраіль Басаў. Натуральна, гэта жарт. Карціна «Сустрэча» (перыяд стварэння не ўказваецца, але ёсць звесткі, што гэта 1967 год) адлюстроўвае тыя мастацкія прычыпы, якімі, нягледзячы на пэўныя адхіленні са шляху, творца кіраваўся на працягу ўсяго творчага жыцця. Па-першае, выяўлены блочныя дамы: для мастака яны

былі асаблівай, сакральнай прасторай. Па-другое, Ізраіль Басаў адлюстроўвае невядомы, незразумелы горад (рэальная прастора для яго была нецікавай, нават узнікае пытанне: ці Мінск гэта?). Патрэбнае ж, што для творцы першараднымі былі эмоцыі, выкліканыя наваколлем. І гэтым вылучаўся Ізраіль Басаў, непрыняты і непрызнаны пры жыцці.

Ноч

Якая ноч была больш прывабнай для савецкіх мастакоў? Не будзем прапапоўваць адназначны адказ, але выстаўка яго дае: навагодняя. Такая яна ў Віктара Яўсева. Карціну ён ствараў у 1976—1977 гады,



Аляксандр Пуцэйка
«Вечар адпачынку», 1973 г.

і гэты часавы прамежак надзвычай істотны для разумення карціны. Вопратка людзей, атрыбуты, якія іх суправаджаюць, само дзеянне — твор распавядае пра савецкае свята. Хоць, згодна з сюжэтам, не для ўсіх гэтая ноч была радаснай.

Аляксандр Пашкевіч выяўляе сваю ноч — нічым, здаецца, не прыкметную. Пейзаж «Позні час» (1983) выступае прыкладам рэалістычнага мастацтва. Тут Мінск надзвычай пазнавальны, погляд аўтара падобны да погляду любога прахожлага. Вось і на выстаўцы пройдзеш і, магчыма, не заўважыш. Аднак у творчасці аўтара заўсёды прысутнічаюць пэўныя «маячкі», прыкметныя толькі для выбранных.

P. S. Выстаўка «Мінскі настрой» працягнецца да 3 верасня. У экспазіцыі працуе відэазона, дзе можна паглядзець дакументальныя фільмы пра горад.

Юўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Спакой замкнёнага кола

Многія даследчыкі заўважаюць: айчыннаму мастацтву не хапае дынамікі ў кампазіцыі. Натуральна, ёсць цудоўныя прыклады жывапісу бытавога жанру ці, напрыклад, батальнай карціны, аднак агульны стан акрэслены. Між тым пакуль складана сказаць пра тых ці іншых тэндэнцый сучаснасці — усё ж знаўцы часцей аналізуюць мінулае. Але з упэўненасцю можна прыводзіць прыклады і звартацца да творчасці асобных сённяшніх мастакоў.

Да дынамікі ў кампазіцыі, несумненна, імкнецца маладая мастачка Марыя Сыракваш, якая за апошнія некалькі гадоў здабыла ўвагу публікі — яе творы былі высока ацэнены гледачамі і мастацтвазнаўцамі не толькі на персанальных выстаўках, але і ў зборных праектах. Днямі з'явілася магчымасць убачыць новыя (і не толькі) работы Марыі Сыракваш — у прасторы ZAL #2 Палаца мастацтва працуе яе «**ПРА RADZIMA**». Тут упершыню можна ўбачыць жывапіс аўтара.

Праект «**ПРА RADZIMA**» прысвечаны гістарычным караням і вытокаам. Так, Марыя Сыракваш выказвае

свае пачуцці да роднай зямлі. Апроч прапановы разнастайных трактовак і прачытанняў тэм і вобразаў, яна задае вострыя пытанні. Фармулёўкі могуць быць наступныя: ці можа падарожжа ў мінулае стаць

Даведка «ЛіМа»

Марыя Сыракваш нарадзілася ў Мінску ў 2000 годзе. Прафесію спасцігала ў Мінскай дзяржаўнай гімназіі-каледжы мастацтваў (2008—2019 гады), затым у Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, на адзяленні графікі. Удзельнічае ў групавых выстаўках, арганізоўвае персанальныя, не абыходзіць увагай і конкурсы. Марыя Сыракваш працуе ў разнастайных графічных тэхніках, сярод якіх — лінарыт, гравюра на кардоне і пластыку, малюнак вугалем. Спрабуе сябе таксама ў галіне акварэльнага жывапісу.

сапраўды ўдалым і вартым увагі? Ці здольны ўспаміны пра былое не прыносіць боль? Наколькі значная для беларусаў традыцыйная культура? Як сучаснікі ставяцца да фактаў яе знішчэння, забыцця, якое так ці іначай назіраецца? Марыя Сыракваш часам прапаноўвае адказы, але не настойвае на правільнасці свайго меркавання, не імкнецца пераканаць суразмоўцу-гледача.

Першае, што кідаецца ў вочы пры знаёмстве з выстаўкай, — усё тая ж дынаміка, хоць, дарэчы, і не паўсюдная. Мастачка смела пазбаўляецца сіметрыі, эксперыментуе з кантрастам форм, тонаў, фактуры. Хоць ад відэавочнага дыбалансу пакуль адмаўляецца — тут бачыцца толькі перспектыва. Не новае, але для Беларусі нязвычайнае — Марыя Сыракваш злучае традыцыйныя



«Прадчуванне», 2022 г.

вобразы з элементамі стрыт-арту. Гэта другая асабліваць выстаўкі, якая вабіць найперш юнакоў і дзяўчат падкрэсленым, хоць і крыху ўмоўным, разняволеннем. Трэцяе, на што нельга не звярнуць увагу, — глыбіня аўтарскай думкі. Нягледзячы на перавагі ў пабудове канцэпцыйнага выстаўкі, Марыя Сыракваш прапаноўвае творы, напоўненыя меланхоліяй і шчымлівым напамінам аб мінуўшчыне. Тут на першым плане ўжо стацька — з дапамогай карцін гледачу перадаецца пачуццё некагорага спакою. Але іх змест і супастаўленне з іншымі работамі могуць падказаць, што зноў жа паўстаюць філасофскія пытанні, звязаныя з адсутнасцю развіцця, з адчуваннем замкнёнага кола, з засяроджанасцю на незайздросным лёсе тых ці іншых традыцый, культурнай спадчыны.



«Абарак», 2023 г.

Выстаўка «**ПРА RADZIMA**» працягнецца да 3 верасня. Яе куратарам выступае Кацярына Янкоўская.

Яўгенія ШЫЦЬКА



«Захад», 2021 г.

Прывабнасць — у тонкіх нюансах

Выстаўка жывапісу Серафімы Патапавай (1945—2019) адкрылася ў галерэі «**Ракурс**» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі яшчэ ў маі. Адбылася ўрачыстасць, працягваецца работа праекта, але, як падаецца, дастатковай увагі з боку гледача да яго няма. Можна быць, летняя пара, так бы мовіць, перашкаджае наведвальнасці, а мо публіка проста не знаёмая з творчасцю мастачкі і не разумее, ад чаго адмаўляецца. Тут час нагадаць: экспазіцыя будзе працаваць да 16 кастрычніка, завітвайце!

У адкрыцці выстаўкі прынялі ўдзел намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Віктар Пшыбытка, выкладчык мінскай студыі «Мастакі,

якія танцуюць», вучаніца Серафімы Патапавай Наталля Нялецкая, муж мастачкі Уладзімір Патапаў, літаратар, аўтар кнігі «Адкуль бяруцца снежныя барсы» Сяргей Філімонаў. Але галоўны госць прэзентацыі — Ларыса Фінкельштэйн. Мастацтвазнаўца, заснавальнік першай беларускай галерэі «**БРАМА**», член Беларускага саюза дызайнераў, Беларускага саюза крытыкаў, Беларускага саюза мастакоў, Міжнароднай асацыяцыі мастацтвазнаўцаў выступае куратарам часовай выстаўкі ў галерэі «**Ракурс**».

Серафіма Патапава была мастачкай-станкавісткай, дэкаратарам, жывапісцам, заснавальніцай і кіраўніком унікальнай студыі «Мастакі, якія танцуюць». У своеасаблівай майстэрні выхаванцы наведвалі ўрокі самавыяўлення: там яны расказвалі і паказвалі на паперы, у танцы ці тэатральным эцюдзе тое, пра што думаюць і мараць. Заняткі праходзілі ў свабоднай форме. Гэты дзіцячы калектыў наведваў многія гарады Беларусі і замежжа. Вядома, што многія вучні студыі працягнулі свой шлях у мастацтве.

Тэматычны абсяг творчасці Серафімы Патапавай даволі шырокі, але не гэта здзіўляе, хоць цікавілі яе і цырк (тыя ж П'еро і Арлекін), і кіно (прыклад — партрэт Чарлі Чапліна ў розным узросце), і міфалогія (разнастайныя русалкі), і рэлігія (героі Евангелля)... Найперш прыцягваюць увагу інтэрпрэтацыя вобразаў знакамітых персанажаў і арыгінальныя сюжэты. Але не меней зачароўвае творчы почырк — адметныя кампазіцыі, смелыя колеравыя рашэнні, асабліва сцілыя сведчаць пра талент і мастацкі густ.

Але што вядома пра Серафіму Патапаву? Звольна тая факты, якімі шчыра



«Змена гамы. Нацюрморт. Апошні», 2019 г.

дзеліцца яе паплекніца Ларыса Фінкельштэйн. Нарадзілася творца ў пераможны для Савецкага Саюза год. Месяца з'яўлення на свет — горад Ленінград. Дзяцінства прайшло на Васільеўскім востраве. Першае каханне прывяло ў Мінск. Пасля былі іншая сям'я, праца інжынерам-канструктарам, а таксама наведванне мастацкай студыі Уладзіміра Ткачэнкі... Серафіма Патапава з поспехам прайшла курсы павышэння кваліфікацыі мастакоў-афарміцеляў ад Саюза мастакоў ССРСР, затым некалькі гадоў працавала па гэтай спецыяльнасці ў розных установах, кіравала студыяй. Да таго ж скончыла Заочны народны ўніверсітэт мастацтваў Міністэрства культуры РСФСР (факультэт выяўленчага мастацтва, адзяленне станковага жывапісу і графікі).

Галоўнае, што счытваецца пры знаёмстве са спадчынай аўтара, — прыняцце жыцця ва ўсіх яго праявах. Шчасце і гора, радасць і роспач, веселасць і сум — усё гэта па-майстэрску аб'яднана ў творчасці Серафімы Патапавай. Але зроблена не прамалінейна, не груба,



«Чарлі Чаплін», 2001 г.

не мудрагеліста. Прыгажосць выяўлена ў тонкіх нюансах, у схаванасці (ці нават адсутнасці) проціпастаўленняў, у пазбаўленні ад непатрэбных кантрастаў. Ці гэта не дар?

Яўгенія ШЫЦЬКА



«Нацюрморт з рыбай», 1995 г.

Змова, вартая чалавечага жыцця

Чым адметны «Фаўст...» у тэатры імя Горкага?

Юбілейны, 90-ы, сезон Нацыянальнай акадэмічнай драматычнай тэатры імя М. Горкага скончыў прэм'ерай: «Фаўст» Гётэ паставіў малады рэжысёр Дэвід Разумаў. Не ўсе ахвотныя маглі паспець паглядзець спектакль, як здарыліся тэатральныя канікулы. Але тэатр імя Горкага доўга не адпачывае і новы сезон адкрывае ўжо ў жніўні — двума прэм'ернымі спектаклямі юбілейнага сезона. Адзін з іх — «Фаўст. Змова з д'яблам», яго пакажуць 20 жніўня. Тыя, каму надасца летняе разнаволенне, напэўна, звернуць увагу і пастараюцца не прамінуць паказ спектакля, які ўжо паводле назвы абяцае ліхую інтрыгу.

Там, дзе ёсць злы дэман Мефістофель, без інтрыгі не абходзіцца. Інтрыга, якую закручвае нямецкі паэт Іган Вольфганг фон Гётэ, мае трансцэндэнтную прыроду. І глядчы ў зале яе адразу павінны адчуць, калі Мефістофель імкнецца даказаць Усявышняму, што людзі слабыя, спакуслівыя істыты. Як бы сказаў у наш час: праект пад назвай «чалавек» зайшоў у тупік і вычарпаў сябе. Чорны дэман гатовы ўзяцца за душу доктора Фаўста, упэўненага ў тым, што ён усё ведае пра жыццё, і гатовага развітацца з чалавечым светам. Мефістофель — вытанчаны і прыгожы (усё, што мог, уклаў у гэтую ролю акцёр Сяргей Чэкерэс) — з усёй сваёй жарсцю спрачаецца з тым, хто па-дзіцячы чысты і мудры. У супрацьлегласць дэману іншую сілу ўвасабляе нават не акцёр, а голас дзіцяці, які гучыць спакойна і ўпэўнена. Яго нібыта няма, як шмат хто з нас і думае, але адначасна ён паўсюдна. У той жа час чорная сіла — канкрэтная, відавочная і вельмі прывабная. Гэтае супрацьстаянне рэжысёр фіксуе адразу, і яно задае тон усяму далейшаму распеву пра спакусы і хістанні доктора Фаўста, які збіраўся звесці рахункі з жыццём, але званы храма спынілі яго. Вось цікава: ці не ў той самы час, калі Гасподзь даў дазвол на яго сустрачы з Мефістофелем? Вось так і задумаешся пра шляхі, якімі нашы душы вядуць да паратунку...

Прынамсі, увесць спектакль (які і драма Гётэ) пра гэта. Пра тое, дзе мяжа для чалавека, каб рабіць злое. І пра тое, як шырае пакаянне можа спрыяць ачышчэнню і нават паратунку. А тут не ўсё адназначна. І не толькі з Фаўстам, які з сівога стомленага і расчараванага

чалавека (артыст Аляксандр Палазкоў) раптам ператвараецца ў спыртнага чалавека, зноў адкрытага да ўсіх магчымых пачуццяў (артыст Кірыл Нікіцін). Малады Фаўст кідаецца ў крайнасці з-за спакусы. Але само ўвасабленне гэтых спакусы, знаўца чалавечых заган і калекцыянер чалавечых душ, — гэта Мефістофель. У спектаклі «Фаўст. Змова з д'яблам» тэатра Горкага гэта персанаж, на якім цалкам

бясконцай прасторы, каб на кожным этапе развіцця чалавека можна было зафіксаваць змены: ці варты працягу гэты «праект» альбо трэба яго «закрыць»?

Каб увасобіць на сцэне твор, напісаны амаль дзвесце гадоў таму, давлялося зрабіць так, каб дзеянне адбывалася нібыта па-за часам: умоўныя дэкарацыі, усё здарэцтва недзе ў цёмнай прасторы Сусвету. Лагічна: такое магло быць і тысячу гадоў таму, і сто, і ў наш час — нішто

Твор складаны, і дзіўна наогул, што за яго ўзяўся малады чалавек. Дэвід Разумаў скончыў годзе Беларускаю акадэмію мастацтваў у 2019-м, некалькі гадоў працуе ў тэатры як акцёр. А насамрэч вучыўся рэжысуры на курсе Сяргея Кавальчыка, мастацкага кіраўніка тэатра імя Горкага. У Дэвіда Разумава ўжо была магчымасць паспрабаваць сябе ў рэжысуры, але з аўтарскім творам, дзе ён мог дазволіць сабе любыя пошукі. Іншая справа — «Фаўст. Змова з д'яблам». Тут класічная літаратурная аснова засталася (вершаваныя радкі гучаць у перакладзе на рускую). І рэжысёрская версія выйшла блізкай па духу Гётэ: засталася сутнасць драмы, яе героі (не толькі галоўныя). Праўда, напрыканцы ёсць дзіўнаваты (нават зусім юнацкі) сыход у амаль «кіношныя» спецафекты — гэта тычыцца з'яўлення пякельных пачвар (прывітанне оркам з эпапеі «Уладар пярсцёнкаў»), што крыху парушае агульную стылістыку пастаноўкі. Тым не менш ёсць сэнсавыя акцэнтны, якія гучаць больш выразна з-за таго, што спектакль мінімалістычны: тут няма антуражу, які б адводзіў увагу ад галоўнай думкі (мастак-пастаноўшчык Таццяна Стысіна). У цёмнай сцэнічнай прасторы больш увагі надаецца словам, якія прамаўляюцца. Прамоўленае часам падкрэсліваюць дадатковыя акцэнтны, напрыклад, асобным сцэнічным элементам (нават дзеючай сілай) становіцца святло — промні скіраваны на акцёраў у пэўныя моманты. Ёсць колеравыя акцэнтны — чырвоная дарожка, якая лёгка ператвараецца ў мантыю і вылучаецца на чорным фоне. Атмасферу таямнічасці і фатуму дапамагае стварыць музычны афармленне (кампазітар Андрэй Папкоў). Сваю справу робіць і спроба далучыць глядзельную залу ў дзеянне, так бы мовіць, зрабіць адзіную прастору чалавечага свету, дзе кожны можа «прымераць» на сябе момант данання.

Як мінімум некалькі прычын паглядзець гэтую прэм'еру. Па-першае: пастаноўка не дзеля забаўкі, а дзеля думкі, што само па сабе ўжо варты павягі ў наш час. Па-другое: адкрыць з нечаканага боку асобных артыстаў, бо заўсёды адчуваецца, калі ім ёсць што іграць, калі з'яўляецца магчымасць раскрыць свой талент напоўніцу. Па-трэцяе: звярнуць увагу на маладога рэжысёра, якому можна падзякаваць за факт работы з вельмі няпростым сур'езным творам.

Ларыса ЦІМОШЫК



Фота з сайту rushteatre.by

трымаецца дзеянне. Як і на таленце Сяргея Чэкерэса. Бо калі няма артыста, які мог бы ўвасобіць усю спакусліваць, лісліваць, хітраць, жарсць, розум, суровасць, жорсткую халоднасць, рацыянальнасць і вынаходлівасць, то ставіць такі матэрыял наогул немагчыма. Менавіта Мефістофель у спектаклі — той персанаж, у якога слухаеш усе маналогі, ловіш кожную рэпліку, за існаваннем якога на сцэне хочацца назіраць вельмі ўважліва, бо істотна тое, дзе і як ён узнікае, як рухаецца, як усміхаецца ці дэманструе абіякаваць. Яго іграе заслужаны артыст Беларусі Сяргей Чэкерэс. Гэта яго роля! Ён і сам гэта адчувае, бо ў персанажа ўклаў усе свае акцёрскія здабыткі і імпульс, усю сваю чалавечую апантанасць і разважлівасць. А без іх нельга данесці ў залу ўсё, што патрэбна, — то гучна, нібыта прасякваючы словам, то рашуча і ўпэўнена, то ціха, амаль шэптам (але такое чапляе нават больш, чым гучнасць ды крык). Асноўныя думкі пра чалавека гучаць менавіта з яго вуснаў, часам як выклік чалавеку. Яны — такое адчуванне — прамоўленыя ў базмежай

чалавечая, як кажуць, нам не чужое, ніколі. І ўсе спакусы вядомыя наперад: каханне, задавальненне, слава, удача... Хоць якая ды павінна «стрэліць» у душу, на думку Мефістофеля. І ёсць грахі, за якія дараванне немагчымае. Але...

Заяхана Маргарыта (артыстка Віталіна Бідзюк) не чакала паратунку, а сама сабе вынесла жорсткі прысуд за забойства дзіцяці, адмовілася выходзіць з-за кратаў разам з Фаўстам. Уратаваная — гучыць найвышэйшай прысуд. Ды свавольнік і забойца Фаўст, які імкнецца спазнаць усё і нават больш за тое, што ёсць на зямлі, варты спагады. Няўжо ён заслугоўвае раю?..

Нямецкі паэт і драматург Іган Вольфганг фон Гётэ быў вялікім гуманістам, калі, разважваючы пра шляхі, якія вядуць кагось у рай, а кагось у пекла, рыхтаваў прысуд для героя сваёй драмы доктора Фаўста. Той спазнаў усе прыемнасці жыцця, загубіў чыстую душу, адчуў кроў на руках — і ўсё ж аўтарам для яго адведзена жыццё вечнае. Такое магчыма, калі чалавек імкнецца зрабіць добрую справу для іншых, — сцвярджае Гётэ і стваральнікі спектакля «Фаўст. Змова з д'яблам».

з пошты «ЛіМа»

Летам шмат хто з хлопцаў і дзяўчат шукае спосаб заробку: нехта — расклейшчыкам рэкламы ці дастаўшчыкам пошты, нехта — барыста ці афіцыянтам у кавярні недалёк, а вось Аліса Юрэва выбрала быць аджаймай паветранай гімнасткай.

Свой прафесійны шлях дзяўчына пачала 12 гадоў таму, калі яшчэ зусім маленькай чатырохгадовай дзяўчынкай трапіла ў цыркавую студыю «Рамантыкі». Ад першых шпагатаў і кулькоў Аліса дабралася да майстэрскіх трукў на паветраным кольцы, петлях, палотнах, рамянях — працоўных жанраў у яе мноства. Валодае не толькі паветранымі снарадамі, але і непаспудымымі абручачымі ды жантлёрскімі мячыкамі, пакарае кола Сіра. На пытанне, які жанр усе ж любімы, адказ адназначны — паветраныя петлі, якія

яна пачала асвойваць прыкладна тры гады таму.

За доўгі час трэніровак у скарабонцы Алісы набралася ня мала ўзнагарод, сярод якіх — першае месца на міжнародным фестывалі «Залатое сячэнне» ў Маскве і трэці разрад на паветраным кольцы. На працягу ўсіх спаборніцтваў адбываліся і высельныя гісторыі. Напрыклад, падчас фестывалю ў Германіі, калі была ў чацвёртым класе, разам з сяброўкай здолела забудзіць у Берліне.

Дык што ж такое цырк-шапіто і як гэта — працаваць на сцэне? Дзеля адказу на гэтыя пытанні зазірнем за кулісы і правядзем адзін дзень разам з Алісай.

Падрыхтоўка да выступлення пачынаецца за некалькі гадзін да пачатку. Ужо адточанымі рухамі дзяўчына наносіць макіяж, а заплятацца ёй дапамагае суседка па доме на колах. Калі застаецца паўгадзіны да прадстаўлення, адпраўляецца

на размінку. У цёплым летнім дні пад шатром спякота, але ў гэтым ёсць і плюс: разарабанне не складае цяжкасці.

Першы нумар — любімыя паветраныя петлі. За ім абавязкова гучаць апладысменты — неацэнны падарунак, больш за ўсё дарагі сэрцу артысткі. З гэтым нумарам звязаны і адзін з самых яркіх успамінаў гэтага лета. «Я, як звычайна, выконвала сваю праграму, калі да мяне падбегла маленькая дзяўчынка з шырока разведзенымі рукамі. Тады выступленне пасярэдзіне пераважася хаця і кароткімі, але такімі прыемнымі абдымкамі», — успамінае дзяўчына.

Падчас антракту зноў пачынаецца размінка, а адразу пасля Аліса выступае ўжо на кольцы. Па словах артысткі, нумар даволі складаны, але праз гэта ён робіцца толькі больш відовішчым.

Апошні раз Аліса выходзіць на арэну ў канцы ўсяго шоу.



У яе працы шмат станоўчых момантаў, а адзін з самых любімых і прыемных — рабіць акрабатычныя элементы разам з маленькімі глядачамі. Тыя ўжо не раз падыходзілі да дзяўчыны, каб прадэманстраваць свае ўменні, стаячы побач з артысткай. А гаворачы аб тым, што для яе самае складанае,

Аліса смяецца: «Цягнуць левую нагу».

Але як я ствараецца цыркавы нумар? Тут для кожнага ўсё індывідуальна, падабенства толькі адно: праз выступленне павінна распаўядацца нейкая гісторыя, тое, што артыст хоча данесці да глядача. Спачатку нараджаецца сама ідэя, якая потым раскрываецца з дапамогай рухаў, касцюма, святла, эмоцый. Да Алісы гэтая ідэя прыходзіць спантанна, а калі-ніколі з'яўляецца падчас праслухоўвання музыкі: разам з мелодыяй і словамі паступова вымалёўваецца і сам вобраз.

На дзіва, у Алісы ніколі не было ні каміраў у цыркавым свеце, ні самой мары стаць артысткай. Рашэнне звязаць сваё жыццё менавіта з гэтай дзейнасцю ўзнікла тады, калі яна зразумела: надта доўга трэніравалася, каб раптам усё кінуць.

Вікторыя СЯЛІЦКАЯ

Фота даслана аўтарам

Дзве дачкі — дзве крывінікі

Пра Рагнеду і яе мужа Уладзіміра Святаславіча ведае кожны, хто цікавіцца нацыянальнай гісторыяй. Таму не буду апавядаць пра яе. Лепш раскажу пра дачок, якіх яна нарадзіла ад яго. На жаль, пра жанчын, якія жылі ў даўнія часы, вядома няшмат. Вінаваты ў гэтым старажытныя летапісы. У іх называюцца князі, іншыя правіцелі. Часам упамінаюцца і іх жонкі, але мімаходзь. У гэтым няма нічога асаблівага. Жанчыны звычайна знаходзіліся як бы ў цені. Нічым асаблівым не вызначаліся. Выключэнне — тыя, якія чым-небудзь праявілі сябе. Яскравы прыклад — Ефрасінья Полацкая. Аднак і старэйшая дачка Рагнеды і Уладзіміра ўспамінаецца даволі часта.



Фота з сайта dzen.ru

Прадслава.

Прадслава з Прадславіна

У «Аповесці мінулых часоў» яна згадваецца тройчы. Знайсці яе імя можна і ў такіх пісьмовых крыніцах, як «Хроніка Цітмара Мерзебургскага», «Жыццё прападобнага Майсея Угрына» і іншых. Аднак у Радзівілаўскім летапісе, калі агульныя сыны Рагнеды і Уладзіміра Святаславіча называюцца па імёнах, пра іх дачок толькі такое сведчанне: «2 дщери».

Малодшай жа пашанцавала менш. Няма нават ніякай пэўнасці наконце і імені. У «Аповесці мінулых часоў» яна называецца Прамиславай. А ў польскіх пісьмовых помніках гэтае імя гучыць па-рознаму. У адных праходзіць як Мсціслава, у другіх — Мечыслава.

Прадслава нарадзілася каля 983 года, пасля таго як Уладзімір Святаславіч са згоды жонкі пасяліў яе на беразе рэчкі з дзіўнай назвай Лебедзь. Так назвалі яе, магчыма, з-за таго, што ў гэтым месцы яна выгіналася, а выгін нагадваў сабой лебядзіную шыю. Рэчка працякала непадалёку ад Кіева. Кравідзі Рагнедзе вельмі спадабаліся, таму яна ахвотна згадзілася жыць у гэтай мясціне. З нараджэннем дачкі тым больш не хацела нікуды з'яжджаць.

Некаторыя даследчыкі мяркуюць, што Прадславай яе назваў сам бацька. Магчыма, і так, бо адразу палюбіў яе. Дагэтуль у іх з Рагнедай былі сыны. Першымцам, як вядома, стаў Ізяслаў. Таму безназоўнае паселішча, дзе з'явілася на свет Прадслава, з лёгкай рукі вялікага князя стала называцца Прадславіна.

Хоць канчаткова не скажам, ці адпавядае гэта ісціне. Магло быць і так, што назва Прадславіна існавала раней. Справа, аднак, не ў тым, любіў ці не любіў ён сваю дачку. Відаць, усё ж вельмі любіў. Аднак паселішча і дагэтуль магло называцца Прадславіна. А дачушцы даў імя, сучаснае гэтай мясціне.

Як праходзіла яе маленства, скажаць цяжка. Ніякіх сведчанняў наконце гэтага не захавалася. Застаецца толькі ўявіць. Безумоўна, Уладзімір Святаславіч, паколькі вельмі любіў дачку, стараўся часцей наведвацца ў Прадславіна. Але гэта ўдавалася яму далёка не заўсёды. Ставала і іншых клопатаў. Больш выхаваннем Прадславы займалася Рагнеда. Не магла не раскаваць ёй пра гісторыю Полацкай зямлі. Апавядала не толькі тое, пра што мы ведаем. Знаёміла і з некаторымі падзеямі, якія з-за сваёй невялікай значнасці да нас не дайшлі. Яны дзяўчынцы былі цікавыя, бо адкрывалі ёй вочы на свет і людзей.

Ведала Прадслава і пра свайго дзёда, а яе бацьку — князя Рагвалода. Зразумела, пра падрабязнасці таго, што адбылося, калі да яе сватаўся Уладзімір Святаславіч, маці не гаварыла. Не хацела

раніць юнае сэрца. Але шмат чаго пра яго княжна пачула.

У летапісах можна прачытаць, што яна была прыгожая. І да навукі здатная. Ведала некалькі моў, у тым ліку латынь і грэчаскую мову, што для жанчын таго часу — рэдкасць.

Калі падрасла, бацьку, відаць, стала не да яе. Іначай не растлумачыць, чаму доўга не кланцаўся, каб знайсці Прадславе годнага мужа. Да трыццаці набліжалася, а яна засталася незамужняй.

Моцна перажывала смерць маці, а прыкладна праз 15 гадоў, 15 ліпеня 1015 года, не стала і бацькі.

Бойся, брат, брата

Пасля смерці Уладзіміра Святаславіча паміж яго сынамі пачалася барацьба за прастол. Найбольш актыўна дзейнічаў старэйшы — Святаполк. Ён падаслаў забойцаў да свайго брата Барыса. Загінуў не толькі Барыс, а і амаль увесь яго атрад.

Брат Прадславы Ізяслаў, той, які ўвайшоў у гісторыю як Ізяслаў Мудры, у гэты час правіў у Ноўгарадзе. Калі яна даведалася, як люта паводзіць сябе Святаполк, вырашыла яго папярэдыць. У Ноўгарад накіравала свайго ганца. Той перадаў яму запіску. У ёй гаварылася: «Отец ти умер, а Святополк сидит ти Киев, убив Бориса, а на Глеба посла, а блудился его повелику».

Пра тое, што Барыс забіты, Прадслава даведалася ад Майсея Угрына. Аднаго з нямногіх, хто ўцялеў з атрада. Ён адразу накіраваўся ў Кіеў, дзе яна тады жыла. Значыць, дзяраў ёй. Дзярала яму і Прадслава. Іначай так не апекавалася б. Разуеючы, якая небяспека вісіць над ім, хавала яго ў Прадславіне. Як і іншых, хто быў супраць таго, каб на вялікакняжэцкім прастоле знаходзіўся Святаполк. Увогуле, яна не заставалася ўбаку ад падзей, што пачалі разгортвацца пасля смерці бацькі. Гэта сведчыць, што была сумленнай. Не цярпела насіла і несправядлівасці.

Атрыманая вестка для Ізяслава была вельмі важнай. Сястра своечасова папярэдзіла, якая небяспека можа навіснуць і над ім, калі не прыме ніякіх мер.

Воўчы хвост накруціў праціўніку... хвост

Неўзабаве да Ізяслава Уладзіміравіча прыйшла яшчэ адна трагічная вестка: загінуў брат Глеб. Гэта надало яму большай рашучасці. Сабраў велізарнае для свайго часу войска. Яно складалася з трох тысяч ноўгарадцаў і адной тысячы варагаў. Святаполк пачаў спешна збіраць воінаў з тых зямель, што належалі яму. Таксама не адмовіўся ад дапамогі наёмнікаў. Імі сталі печанегі.

Позняй восенню 1016 года браты размясціліся са сваімі войскамі на супра-

цьлеглых берагах Дняпра каля горада Любеча. Ніхто з іх не адважваўся першым пачаць пераправу. Так прайшоў дзень, другі. Міналіся тыдні, але ні Ізяслаў, ні Святаполк не стала рашучасці аддаць доўгачаканы загад аб наступленні.

Першым, у каго не вытрымалі нервы, стаў ваявода Воўчы Хвост. Праўда, ён загаду не аддаваў. Ён зрабіў тое, што прымусліла ноўгарадцаў і без яго пачаць пераправу.

Воўчы Хвост пад'ехаў на кані да самага берага, на другім баку якога знаходзіліся ноўгарадцы. Абразліва закрычаў: — Вы — не воіны, а цесляры. Таму прымусім вас будаваць для нас харомы.

Ад пачутага ноўгарадцы не знаходзілі сабе месца. Кінуліся да Ізяслава Уладзіміравіча, гатовыя тут жа перапраўляцца праз Дняпро. Такімі рашучымі ён ніколі іх не бачыў.

— Княжа, — заявілі яны, — калі ты не пойдзе з намі, таго заб'ём!

Ізяслаў Уладзіміравіч зразумеў, што пярэчыць ім нельга. Падтрымаў, аднак папрасіў добра падрыхтавацца да пераправы. Паслухалі яго, а раку пераадолелі назаўтра вечарам.

Было холадна, і на вадзе з'явіўся першы лёд. Святаполк не разлічваў, што ў гэты час Ізяслаў аддасць загад перапраўляцца. Ды яшчэ на схіле дня. Таму бавіў час за чаркай. Ахова ж не праявіла пільнасці. Гэта было ноўгарадцам на руку.

Асноўнае войска Святаполка ў гэты час размяшчалася паміж двух азёр. Печанегі стаялі на супрацьлеглым беразе аднаго з іх. Ноўгарадцы прысунулі князя з дружнай да возера. У адчай некаторыя яго дзюжнікі кінуліся на лёд. Ён не вытрымаў, і яны загінулі. Святаполк, аднак, урагавяўся. Уцёк у Польшчу да свайго цесця караля Баляслава Храбрага.

Ізяслаў Уладзіміравіч пераможцам увайшоў у Кіеў. Шнодра абдариў сваіх воінаў, якія прынеслі яму перамогу. Невядома, ці аддзячыў сястры. Калі б Прадслава своечасова не паведаміла яму аб небяспецы, то ведае, як складалася б усё. Ды ў летапісах аб гэтым ні слова.

Не кожны вопыт варты пераймання

Толькі Ізяслаў Уладзіміравіч рана рана даваўся. Баляслаў Храбры не пакінуў заду ў бядзе. Для паходу таксама сабраў немалое войска. Запрасіў для сумеснага паходу і венграў, немцаў, печанегаў.

22 ліпеня 1018 года варажыя бакі сустрэліся на прыгранічнай рацэ Заходні Буг. Сітуацыя складалася тая ж, што і два гады назад ля Любеча. Праціўнікі таксама застылі ў нерашучасці. Хто ведае, колькі б гэта працягвалася, калі б вопыт ваяводы Воўчы Хвост не пераняў яшчэ адзін з атачэння Ізяслава Уладзіміравіча — ваявода Буда. Ён закрычаў Баляславу Храбру:

— Пачакай, таўстун, мы праткнём кап'ём тваё пуза!

Пасля гэтага кароль правіў нечаканы спрыт. З дзіўнай лёгкасцю ён ускачыў на свайго каня.

— Адпомсцім, або я загіну! — ён на кані вярхом паімчаўся ў ваду. Следам за ім рушылі папелнікі. Гэты жарт дорага абышоўся князю Ізяславу. Ад нечаканага наступлення яго войска не змогло даць належны адпор і было разбіта. Некаторыя ратаваліся ўцёкамі. Сам Ізяслаў Уладзіміравіч толькі чуждам застаўся жывым. Пры ім — усяго чатыры найбольш надзейныя воіны. Урагаванне яны знайшлі з ноўгарадскімі сценкамі.

Князь быў так напалоханы, што збіраўся ўцякаць за мора, каб перакачаць ліхую гадзіну ў варагаў. Але ноўгарадцы пасеклі ладдзі, якія ён падрыхтаваў для

ўцёкаў. Заявілі, што могуць яшчэ змагацца з Баляславам Храбрым.

Ізяслаў Уладзіміравіч запярэчыў: — А дзе грошы для найму воінаў?

У адказ даўся:

— Княжа, бяры ўсё, што мы маем.

Ноўгарадцаў падтрымалі і жыхары Ноўгарадскай зямлі. На сабраныя грошы нанялі варагаў. Стварылі і народнае апалчэнне.

У гэты час Ізяслаў Уладзіміравіч стала не да яго сясцёр. А яны трапілі ў палон. Пры жаданні князь мог іх вызваліць. Раней захапіў у палон жонку Святаполка, а дачку Баляслава Храбрага. Кароль, непакоячыся за яе лёс, прапанаваў абмяняць на сясцёр князя. Але той на такую прапанову не зрэагаваў.

Без віны вінаваты Святаполк

Баляслаў Храбры быў задаволены перамогай. Меркаваў, што Ізяслаў пасля ўсяго не збярэцца з сіламі. Таму адпусціў дамоў наёмнікаў. Адправіў і частку пастаяннага войска. А Святаполк стаў вялікім князем кіеўскім. Разуеючы, што ў гэтым вялікае заслуга цесця, згадзіўся, каб яго войска было накіравана ў розныя гарады. Там яно знаходзілася, як тады казалі, на кармленні.

Ды палякі пачалі паводзіць сябе нахабна. Гэта выклікала ў насельніцтва незадавальненне. Дайшло да сутычак. Многія палякі былі забіты. Сітуацыя ўскладнілася. Баляслаў Храбры вырашыў пакінуць зямлю зяця. З сабой забраў і сясцёр Ізяслава Уладзіміравіча.

У Прадславу быў закаханы яшчэ пры жыццёвым яе бацьку. Хацеў ажаніцца з ёй. Але яна адмовілася. Нібыта з-за таго, што тоўсты і схільны да блудніцтва. Цяпер ні ў кога не трэба было пытаць дазволу. Аднак Прадслава стала не жонкай, а наложніцай. А Прамислава выйшла замуж за венгерскага правіцеля Ласла Лысага. Баляслаў Храбры пазнаёміў іх у час паходу на Кіеў.

Ізяслаў Уладзіміравіч усё ж канчаткова разграміў Святаполка. Адбылося гэта ў 1019 годзе на беразе ракі Альты. Бітва працягвалася з ранку да позняга вечара. Тры разы сыходзіліся варажыя бакі. Дагэтуль такой сечы на Русі не было. Ад частага ўжывання коп'я ў воінаў заступіліся. Утварыліся ручаі з людской крыві. Яна сцякала з узгоркаў у нізіны.

Зразумецьшы, што разгромлены, Святаполк кінуўся ўцякаць. Яго стан летапіс характарызуе так: «настобели все члены и кости». Страх настолькі авалоўдзіў ім, што ён, відаць, страціў розум. Уцякаў і ўвесь час крычаў:

— Бяжыце, бяжыце, даганяюць нас!

Памёр Святаполк недзе на мяжы Польшчы і Чэхіі. Ізяслаў Уладзіміравіч канчаткова заняў вялікакняжэцкі прастол. Пасля гэтага яму стала не да сясцёр.

Прамислава, праўда, зрэдку падавала аб сабе весткі. Успомніць ён пра яе і тады, калі яго старэйшая дачка адправіцца з мужам у Венгрыю. Папрасіў завітаць да яго сястры. У наложніцы гэткай магчымасці не было.

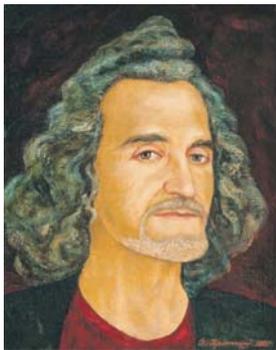
За такое стаўленне да сясцёр Ізяслава Мурага, канешне, можна асуджаць. Але гэта з пазіцыі сённяшняга дня, калі так востра стаіць пытанне чалавечай маральнасці. На той жа час да ўсяго ставіліся інакш. Таму так няпроста разабрацца ў тагачасных падзеях. Нават рускі паэт Канстанцін Бальмонт кінуў папрок не Ізяславу Уладзіміравічу, а Святаполку:

*Его ничей не тронуть стон,
И круто Польши, Болеславу,
Сестру родную отдал он
На посправление и забаву.*

Маляўнічым штрыхом

Падпарадкоўваць сабе рэальнасць

Уладзіміра Пракапцова, які нядаўна адсвяткаваў юбілей, ведае лубы амаатар мастацтва ў Беларусі. Многія з творцаў і культурным дзеячам, натуральна, асабіста не знаёмы, але пра яго ўнёсак у развіццё і папулярнасць айчыннага мастацтва маюць уяўленне. Між тым уласна жывапіс Уладзіміра Пракапцова часта застаецца па-за ўвагай — персанальных выставаў аўтара апошнім часам было няшмат, ды і чужую творчасць ён рэкламаваў часцей, чым сваю. Сёння, на нашу думку, ёсць два асноўныя шляхі для падрабязнага знаёмства з яго творчымі здзяйсненнямі: першы — даволі змястоўная часова выстаўка ў Нацыянальным мастацкім музеі, другі — цудоўны альбом, што пабачыў свет летась у серыі «Мастакі зямлі беларускай» выдавецтва «Беларусь».



Аўтапартрэт, 2005 г.

І справа не ў колькасці кіламетраў, якія трэба пераадолець, каб нарэшце адчуць сябе дома, а ў часавым прамежку — тая вёска, тая хата, тая сцэжкі-дарожкі засталіся ў далёкім мінулым, і да іх не дабрацца. Дзе б ні нарадзіўся мастак, якіх бы велічынь ён ні дасягнуў, якія б краявідны радалі яго вока, заўсёды будзе ўспамінаць мясціны, з якіх пачаўся яго свет.

Гэта і так натуральна, і дзіўна, бо той ці іншы кавалачак зямлі можа быць нічым не цікавы, а моцна паўплывае на светапогляд творцы.

Уладзімір Пракапцоў нарадзіўся ў вёсцы Жгунская Буда на Гомельшчыне. Мясціны гэтыя вядомыя ўнікальнай стараверскай культуры. Уклад жыцця жыхароў паселішча не мог не аказаць уплыў на асобу будучага мастака, як і выхаванне бацькамі — Марыяй Андрэеўнай, настаўніцай пачатковых класаў, і Іванам Пятровічам, патомным землеўрам. Ці магчыма забыцца на гэтыя ўнікальныя абставіны, ці здольныя розум і душа пазбавіцца самых каштоўных успамінаў?

Мабыць, менавіта гэтыя ўспаміны, а потым ужо знаёмства з сусветнай мастацкай спадчынай сталі зыходным пунктам для творчых пошукаў. У тых жа краявідах мастак знаходзіць шлях для роздмуаў над глыбінным сэнсам з'яў прыводы. Прытым творчасць



«Апошні санет паэта. Памяці Максіма Багдановіча», 1985 г.

аўтара знаходзіцца на значнай адлегласці ад такіх катэгорый, як пафас, прапаведанне, лавучанне. Яго карціны блізкія да лірычных вершаў, лубімыя з якіх цягну перачытваць. Многія, хто сябруе з героем нашага апаведу, прыкмячаюць, што, нягледзячы на прафесію, статус і абавязкі, якія вымагаюць прагматызму і рацыяналізму, Уладзімір Іванавіч застаецца рамантыкам у душы. Няхай у яго творчасці хапала канцэптуальных эксперыментаў, агульнай плыні творчых памкненняў яны толькі паспрыялі.

Мастак стала працуе з пейзажам, галоўна характарыстыка якога — ясная прастора кампазіцыі, але ўвогуле цікавіцца рознымі жанрамі. Між тым паўсюль Уладзіміру Пракапцову ўдаецца выказаць свой пункт гледжання, стаўленне да тых ці іншых з'яў. Так, суб'ектыўнае ў яго жывапісе часам падпарадкоўвае сабе рэальнасць. Паўсудзённасць замяшчаецца прыгажосцю дэкаратыўнага. Рэчаіснасць плаўна ператвараецца ў мрою. Хоць ва ўсім гэтым мастак нештам-слоні, схільны да мінімалізму. Каб зразумець, што ён хоча сказаць, неабходна быць адкрытым да эмоцый і пачуццяў, мар і фантазій, якімі дзеліцца Уладзімір Пракапцоў.

Яўгенія ШЫЦЬКА



«Бацькоўскі дом», 2006—2011 г.



«Рушчыцаўская горка», 2020 г.

зваротная сувязь

Як пачынаецца казка?

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты. Перадача «Адным штрыхам» з вершамі беларускіх аўтараў выходзіць па буднях. У праграме «Радыёсерыял» з панядзелка да пятніцы гучаць чарговыя старонкі апавесці Таісы Бондар «Час, калі нас любілі».

Будзённая праграма «Літаратурная анталогія» прапануе завяршэнне рамана Уільяма Сомерсэта Мозма «Тэатр». У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы гучаць слухайце твор Якуба Коласа «Новая зямля». Па суботах выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі», дзе гучаць аповяданні беларускіх і замежных пісьменнікаў.

У праекце «Прачумым радком» у суботу і нядзелю выйдуча агучныя вершы Валерыя Старынскага.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» у выхадныя складаецца з часткі сентыментальнага фельетона Андрэя Макаёнка «Верачка». У «Дзіцячым радыётэатры» ў гэтыя дні юныя слухачы пачуюць радыёпастаноўкі «Казка пачынаецца так...» паводле тэксту Алега Карабца, «Прыгоды старой лялькі» па творы Галіны Каменнай, казкі «Піражок» і «Дзяцел, Ліса і Варона».

Юным прыхільнікам мастацкага вышчання канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы чытанні ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». У гэтыя дні

выходзіць твор Наталлі Бучынскай «Ква-фея, Кваканцыя і «жабіны вочкі»». Штовечар для маленькіх прапануецца «Вячэрняя казка».

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў. У нядзелю радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча прапануе сустрэчу з паэткай, драматургам, галоўным рэдактарам «Медыцынскага вестніка» Таццянай Сівец. Новы выпуск праекта гэтага аўтара «Літаратура на радыё» прагучыць у чацвер.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

21 жніўня — 100-гадовы юбілей святкуе Атар Дадзьшкіліян (1923), расійскі і беларускі балетмайстр, оперны рэжысёр, заслужаны артыст РСФСР, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР.

21 жніўня — 85 гадоў з дня нараджэння Станіслава Ларчанкі (1938—2003), беларускага скульптара.

22 жніўня — 100-годдзе з дня нараджэння юбілей святкуе Уладзіміра Станкевіча (1923—2008), беларускага рэжысёра, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

22 жніўня — 80-годдзе адзначае Таіса Белічанка (1943), беларускі і расійскі рэжысёр.

23 жніўня — 100 гадоў з дня нараджэння Апалона Вейца (1923—2001), беларускага мовазнаўца, педагога, перакладчыка.

23 жніўня — 70-гадовы юбілей святкуе Валерыя Лявунін (1953), беларускі мастак-афарміцель.

24 жніўня — 55-годдзе адзначае Кацярына Фадзева (1968), беларуская балерына, народная артыстка Беларусі.

25 жніўня — 85-годдзе святкуе Генадзь Грак (1938), беларускі графік.

Каляндар падрыхтаваны БДАМЛІМ



Выходзіць з 1932 года



Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказы сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
пробы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальныя льготы
для наставнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасныя льготы.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку
17.08.2023 у 11.00.
Ум. друку арк. 3,72
Наклад — 655

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 1817
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Руплікі прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэагуюцца.
Гэтыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з
заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

